

Římské monumentální umění a jeho programy

blok II. (JJ)

hadrianovské období
(sarkofágy)

antoninovské období

V. sarkofágy I.

*"Dušičko, tulačko miloučká,
hosti v mém těle a družko má,
v jaká ty místa teď odejdeš
bled'oučká, ztuhlá a holoučká -
už nebudeš vtípkovat, jak je tvůj zvyk"*
(HA, portréty světovládců I, VH, 25/9.)

Hadriánovské obd.

- nástup spirituality.
- počátek iracionalismu
- odpoutání od reality

Na sarkofázích jsou populární motivy, které lze spojit s eschatologickou tematikou a vírou o znovuzrození.

- mytologické výjevy (Hercules, Prometheus, Orfeus, Dionýsos atd.)
- vojenské výjevy
- lovecké výjevy
- závody v circu, příplutí lodě do přístavu (úspěšně naplněný život)
- scény ze života zemřelého (manželství, oběť, boj, veřejné funkce)
- atmosferické p. a mořské prostředí

- Na konci vlády císaře **Traiana** se začíná četněji projevovat zvyk pochovávání do sarkofágů (inhumace). **Důvod je nejistý**
- **snad souvisí s vírou znovuzrození (vč. lidského těla).**

Jistě nepřišel impuls od císařské rodiny.

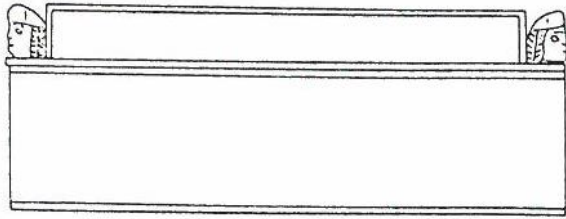
- Za císaře **Hadriana** jsou tyto tendence ještě patrnější. Počátky plošné figurální výzdoby.
- Sarkofágy jsou typické pro movitější obyvatele říše a nobilitu.
- vyráběny z jednoho kamenného bloku
- symbol bohatství a statutu
- sarkofágy v Itálii mají výzdobu na třech stranách.

- výzdoba na sarkofázích na východě je na všech stranách.

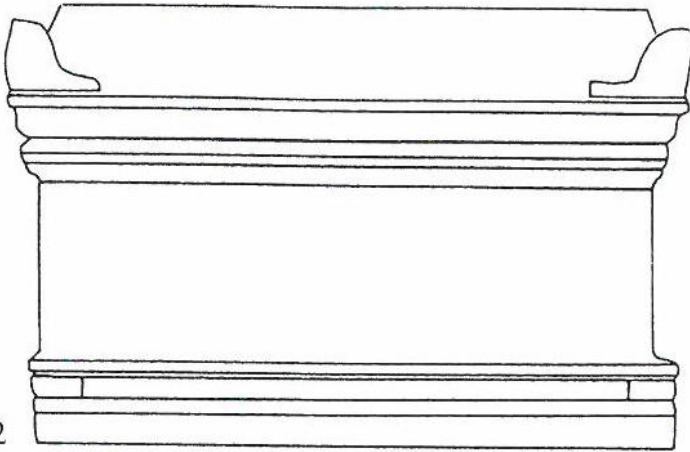

1

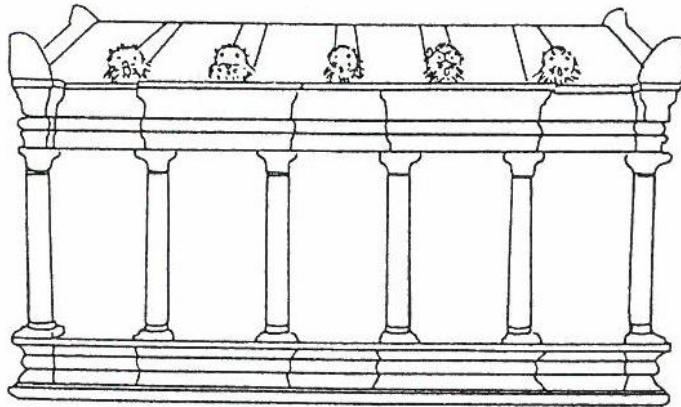
Řím, Itálie
západní typ
(3 strany)

2

Athény, Řecko
attický typ
(4 strany, víko v podobě střechy, reliéf zdobí
kontinuálně všechny strany)

3

Asia
asijský typ
(4 strany, víko v podobě střechy
sloupky)

7.39 Three main types of sarcophagus, from the centers at (1) Rome, (2) Athens, and (3) cities in Asia Minor (therefore called "Asiatic")

Sarkofágy představují ve 2. století nejrozšířenější skupinu soukromé reliéfní plastiky.

7.43 Underwater archaeologists finding unfinished sarcophagi under the sea at Torre Sgarrata, near Taranto, Italy

Sarkofágy

transportovány po moři
výzdoba pouze v hrubé
podobě

dokončení na místě

putující sochaři nebo
"filiálky" v cíli (centrech)

details (portrétní) jsou
dopracovány na místě

Obliba sarkofágů:

- může také souviset se sebe prezentací typickou pro Římany.
- u hrobek a sarkofágů se často konají pohřební hostiny pozůstalých.
- důraz na uctění památky

8.34 Unfinished sarcophagus, from Hierapolis, Turkey. Second century AD. Hierapolis Museum

7.40 The myth of Orestes, on the Orestes Sarcophagus. Mid-second century AD. Greek marble. Height 2ft 7½ins, length 6ft 11ins (80 × 210cm). The Cleveland Museum of Art, Cleveland, Ohio, Gift of the John Huntington Art and Polytechnic Trust 1928.856

tři truchlící **Furie** ↑
(Lítice) u Agamemnonova
hrobu

chůva otřesená
vraždou ↑

Orestes zabíjí ↑
Klytimestru a
Aigistha
O. pomáhá Pylades

Furie kryjící ↑
látkou zločin

↑
Orestes na cestě
z Delf (Apollónova
trojnožka) do Athén
(očištění hříchů
Athénou)

tzv. Orestův sarkofág

- motivy vraždy

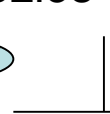
- motiv pomsty otce (pietas), ?odčinění viny - spása?

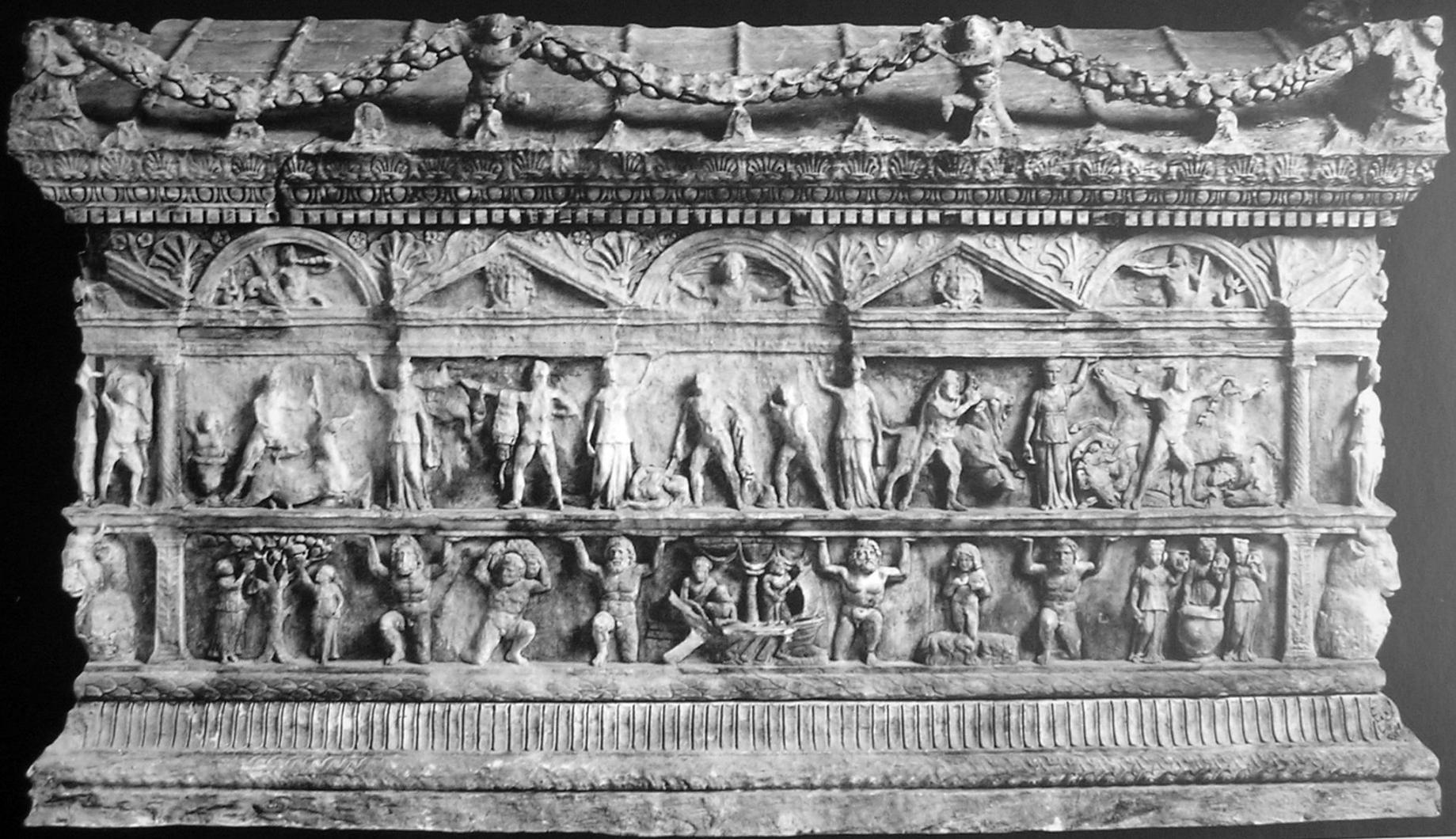
prověšení

prověšení

kompozice

Častý námět - více dílen.

sarkofág z Velletri

135-140

římská (italská) práce ovlivněna attickou a asijskou produkcí

184 postav

mythologická tematika: **Herkules, Proserpina, Alcestis**

témata spojuje eschatologický význam

Objeven v roce 1955

Pro italský původ hovoří architektonická čistota - mj. detailní zpracování architravů a hlavic sloupů.

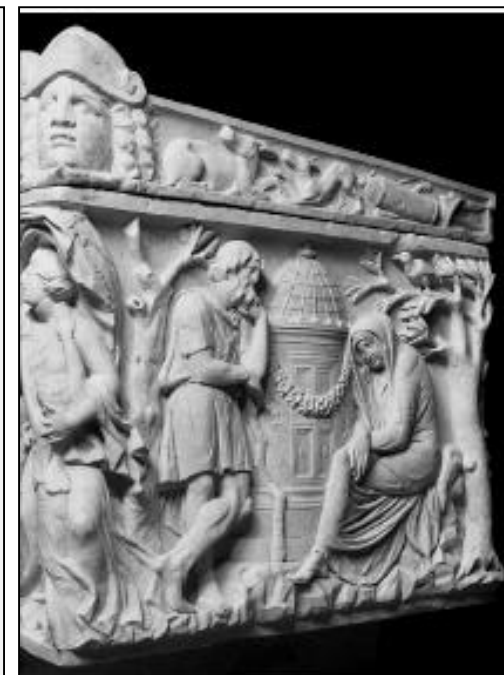
- střídání řádů - podobně jako u architektury, spodní registr - postavy *telamónů*.
- motiv pootevřených dveří.
- architektonická struktura připomene *scaenae frons* římských divadel.
- lidská přání a obavy - zosobnění pomocí mythologie "divadlo života"

Sarkofág s motivem usmrcení Niobé a jejich dětí, 134 -140

15-2 Sarcophagus with massacre of the Niobids, from a tomb outside the Porta Viminalis, Rome, ca. 134-140. Marble, 3' $\frac{5}{8}$ " x 6' 11". Musel Vaticani, Rome.

15-3 Amphiion and Niobe, right side of the Niobid sarcophagus in Fig. 15-2.

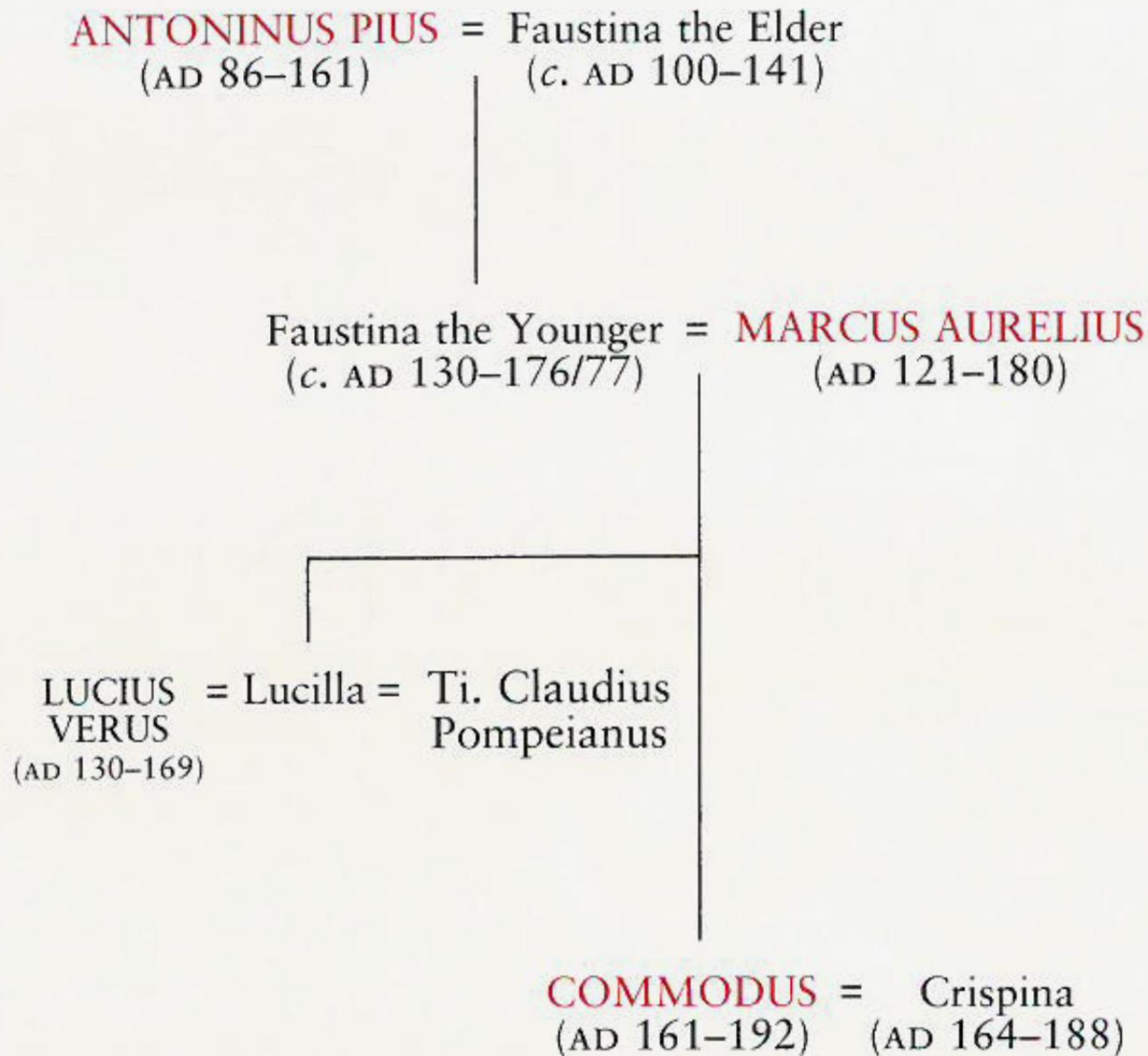
↑ Na víku Apollón a Artemis

Amfíon
(manžel Niobé
thébský král)

↑ truchlící A. a N. u hrobky
dětí

Niobé
chránící děti

- nalezen nedaleko Porta Viminalis v Římě
- trest za Niobinu zpupnost.

Antoninská dynastie

Z doby vlády dynastie

Antoninů

neznáme takové množství památek jako z traianovského a hadrianovského obd.

Antoninus Pius -

nepříliš rozsáhlá stavební činnost v Římě, spíše opravy starších památek

Marcus Aurelius -

mnoho let bojů, triumfální památky

Lucius Verus -

krátká doba vlády

Commodus -

damnatio memoriae

8.2 Family tree of the Antonine dynasty. Emperors are shown in red capital letters

I. architektura a reliéfní výzdoba za doby vlády Antonina Pia (138-161)

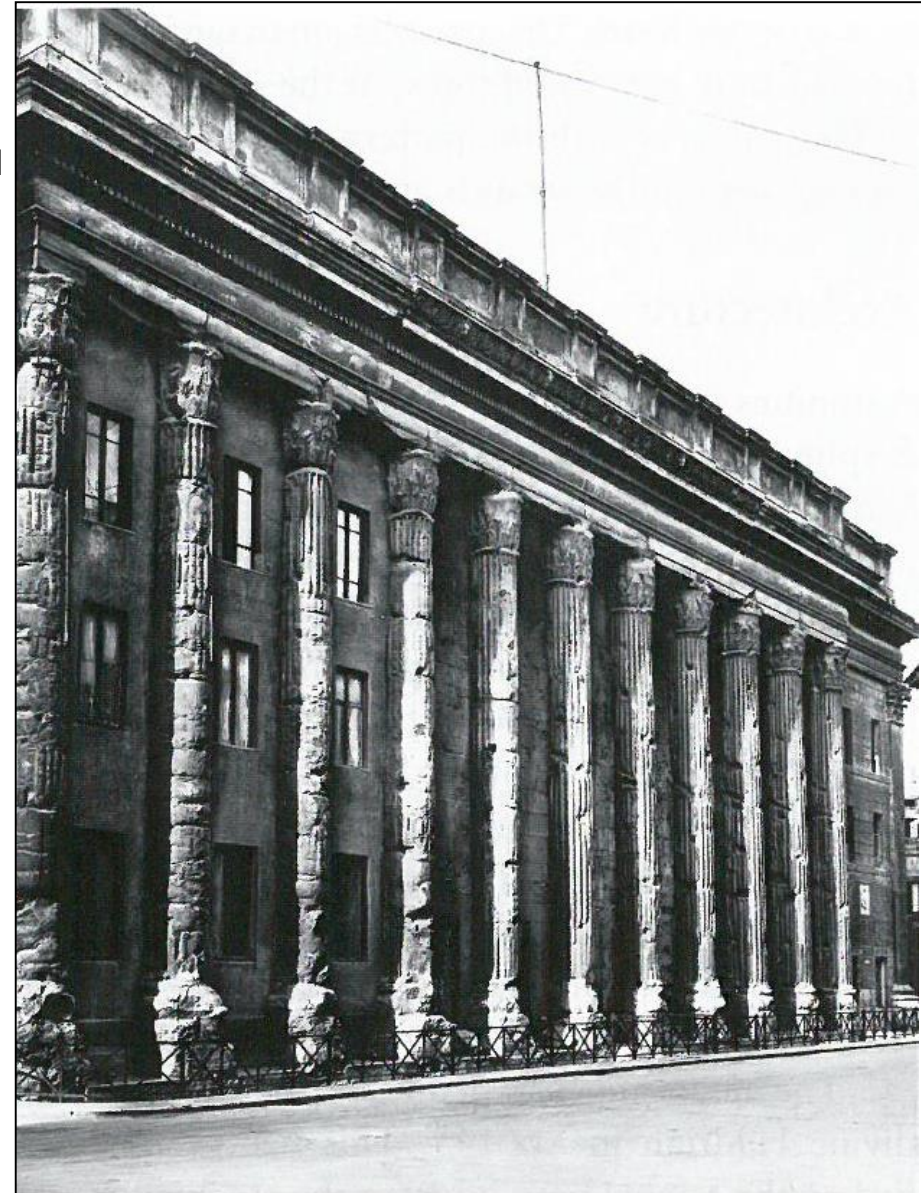
Hadrianeum /na Martově poli/
chrám božského **Hadriana** - 145.
na bazi umístěny reliéfy (30 ks.) s výzdobou
personifikací provincií a trofejí

Vztah k cestám Hadriana po provinciích.
Podobná zobrazení známe z Hadriánových
mincí.

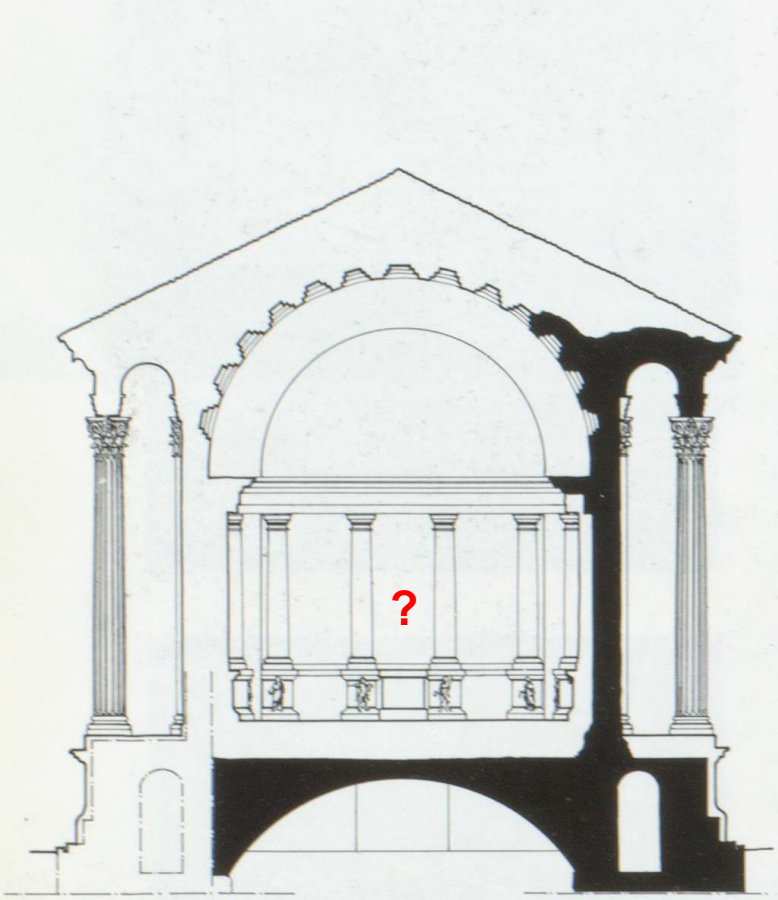

Africa

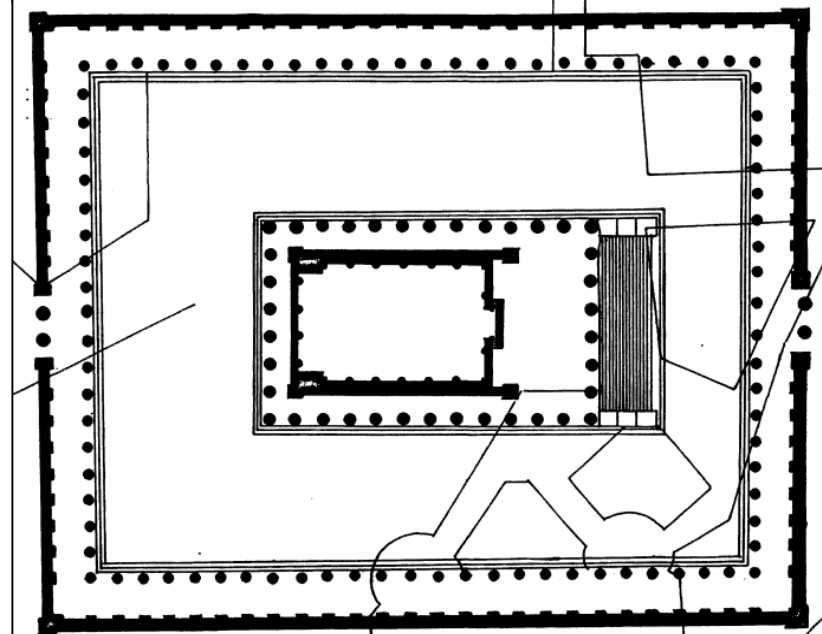
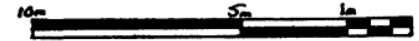
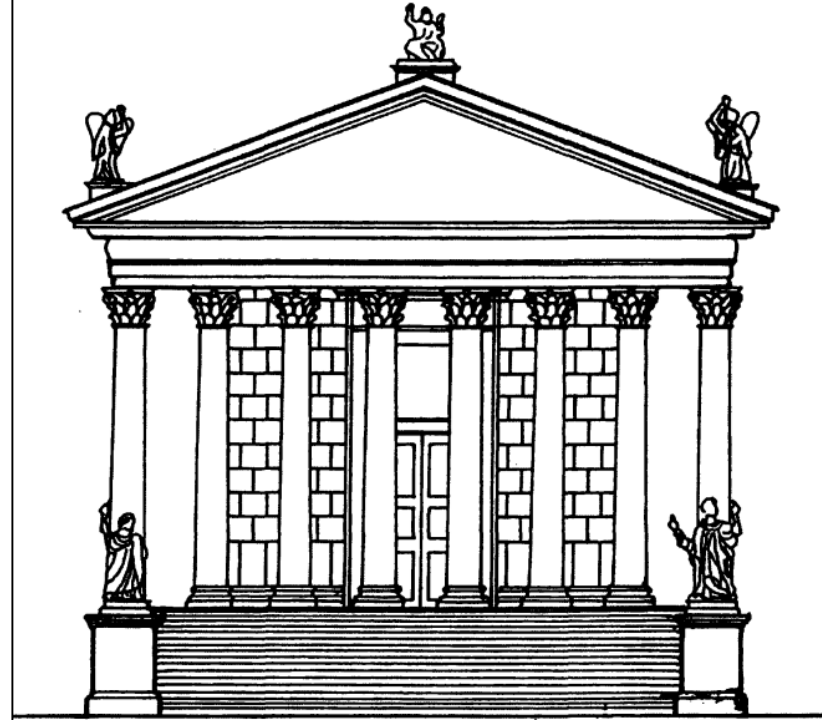
7.22 *Aureus* of Hadrian, Rome. The reverse shows the emperor at left, greeting a female personification of the province of Africa. AD 136. Gold coin. Diameter c. $\frac{3}{4}$ in (1.9cm). British Museum, London

8.7 Temple of the Divine Hadrian, Rome. Dedicated AD 145. Marble and tufa. Height of columns 48ft 9ins (14.86m)

725 Rom. Querschnitt des Hadrianstempels
(Zeichnung: J.-P. Penin nach Passarelli).

řez a rekonstrukce porticu

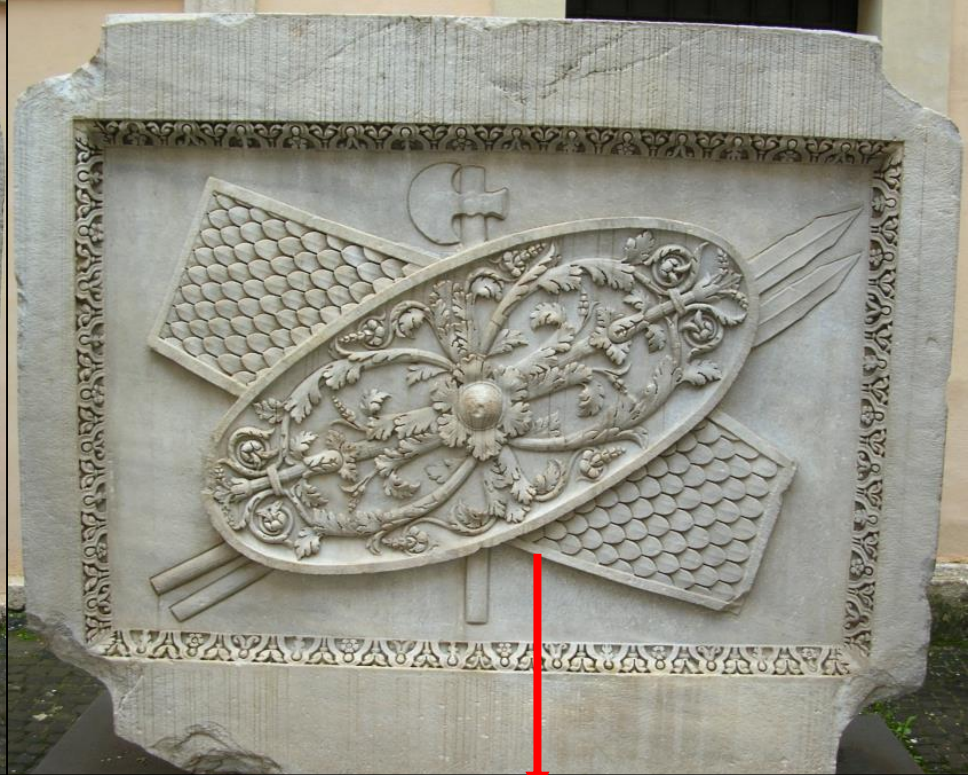
peripteros, oktostylos

podobnosti s chrámem V. a R.
?stejní umělci?

Chrám Antonina Pia a Faustiny starší

Chrám vystavěl **Antoninus Pius** pro **Faustinu st.** po roce 140.

M. Aurelius zasvěcení rozšířil i na Antonina Pia po jeho divinizaci (161).

Hexastylos - korintské sloupy bez kanelace ze zeleného mramoru (**cipollino**).

Peperino/tuf/
obložen
mramorem

Tradiční římský chrám.

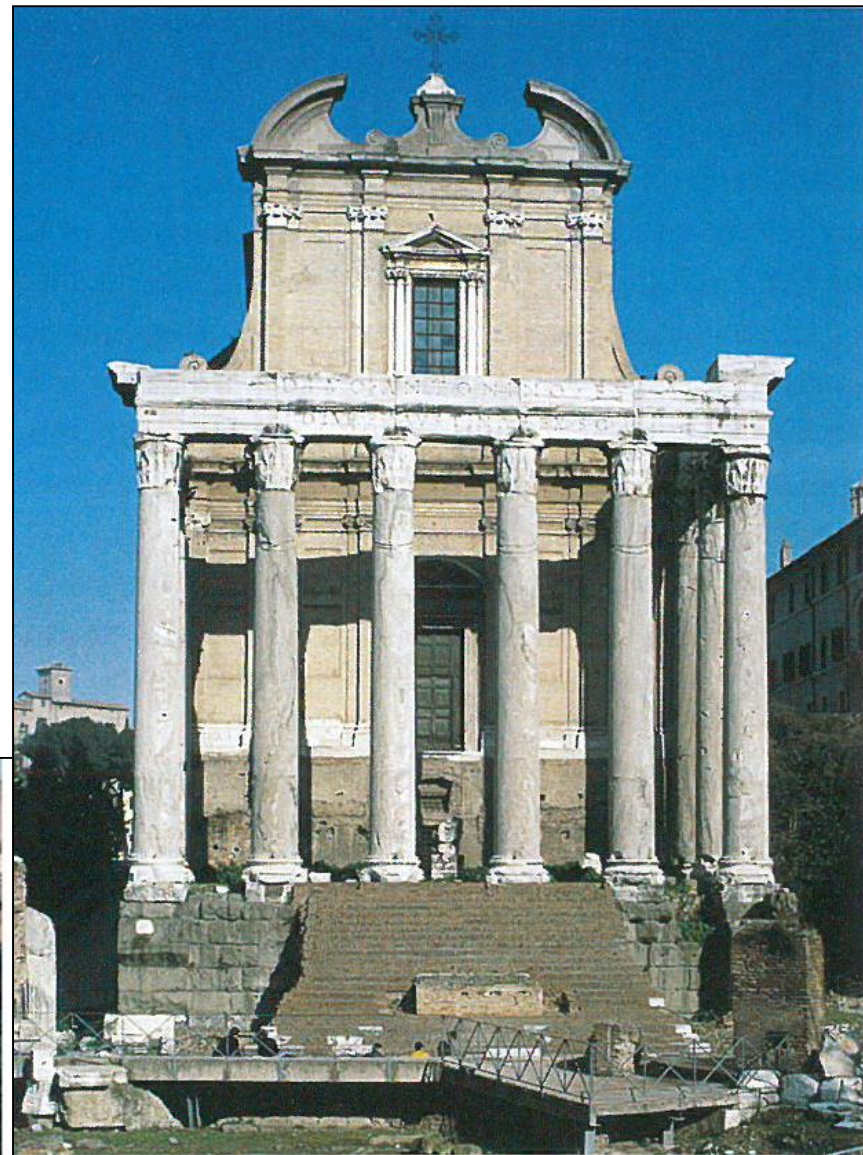

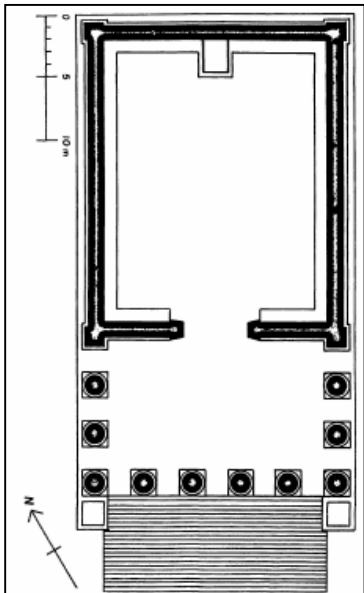
Fig. 6 Temple of Antoninus Pius and Faustina, Roman Forum, Rome. After AD 141. Gray striated marble (*cipollino*) and tufa

Vlys: po bočných stranách chrámu reliéfní výzdoba **gryfové** v heraldickém postavení, **akanthové úponky** a **svícny**.

V okolí chrámu objeveny zlomky kolosálních soch císařského páru.

Návaznost na **augustovské motivy** a architekturu.

Materiál použitý na sloupy - inspirace - **Pantheonem**.

162. Temple of Antoninus and Faustina, detail of entablature. Photo: Istituto Centrale per il Catalogo e la Documentazione, E. 8678.

Hadrianův chrám v Efesu

130 - 140

Zasvěcen ještě za **Hadrianova** života.
Chrám nechal vystavět **Publius Quintilianus**.

Dokončen byl až po smrti císaře.

Jednoduchá stavba typu prostylos.
Tetrastylos s pilastry na vnějších stranách místo sloupů.

Tympanon prolomen tzv. syrským obloukem. (tzv. **syrský štít** byl populární prvek na římském východě, používán od 1. století. Viz pompejské malířství a Tiberiův oblouk v Orange).

Tiberiův oblouk v Orange, malý vlys: boj Římanů s Galy, tympanon zdoben rohy hojnosti, busta Sola. **syрский štít** – jeden z prvních dokladů

obloukový vlys je "promítnut" do obloukového prostoru štítu

Týché

Medusa

II. Sochařství za vlády Antonina Pia

Antoninus Pius

portrétní umění plně navazuje na hadrianovské obd. tzn. kontrast: hmota účesu x hladká tvář.

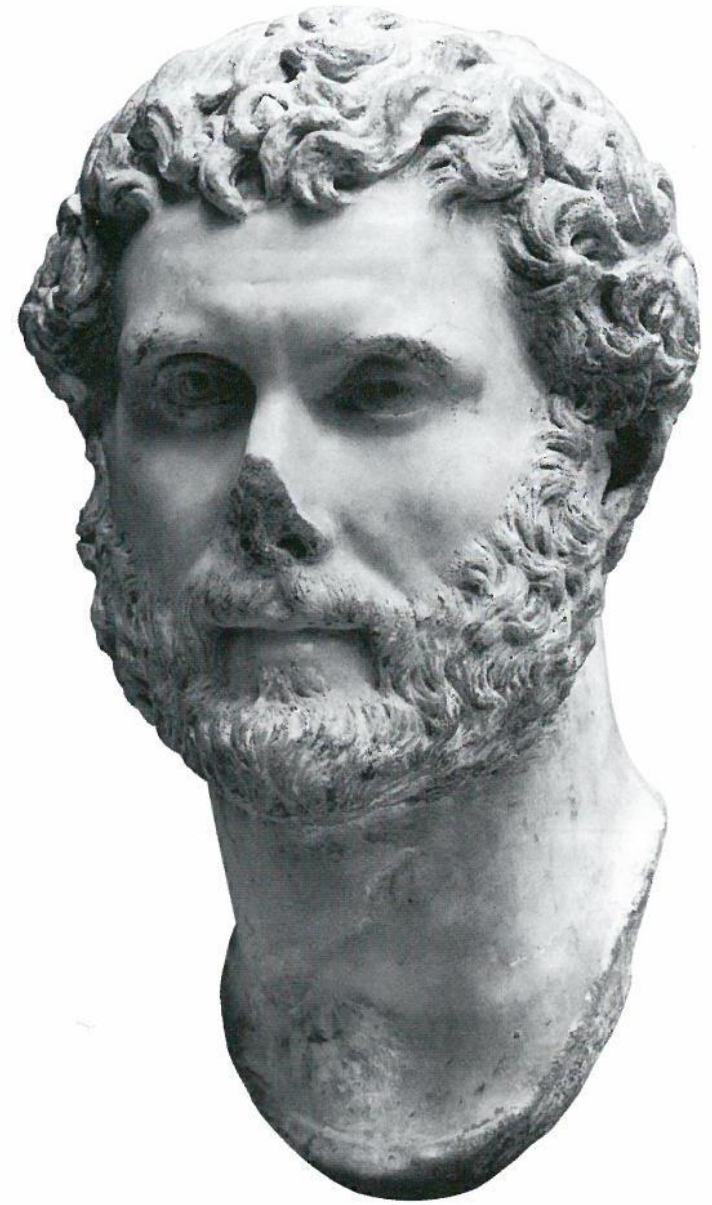
Krátce střižené vousy, ale u pozdějších portrétů delší.

Idealizovaný vzhled - odpovídá zralému věku, kdy AP nastoupil na trůn (věk 50 let).

Vrtání zorniček očí je již pravidlem.

2 až 3 typy portrétů.

II. typ

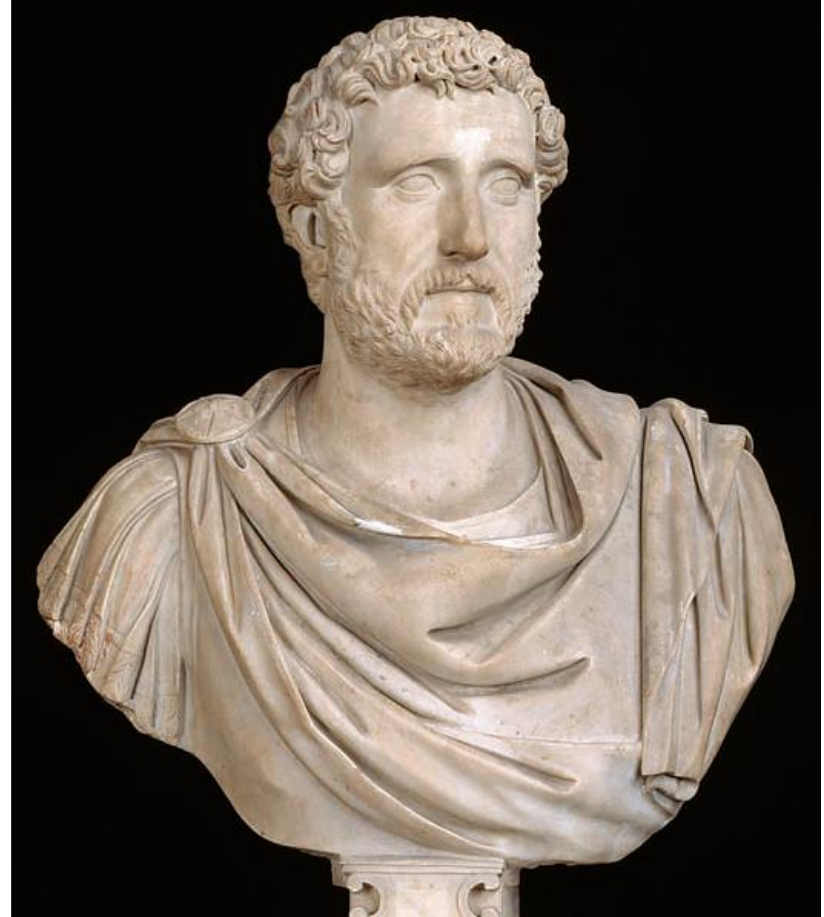

8.3 Portrait of Antoninus Pius, from Rome. c. AD 140–150. Marble. Height 1ft 3ins (38.1cm). Bowdoin College Museum of Fine Arts, Brunswick, Maine, gift of Edward Perry Warren

I. typ
vznikl v krátké době
po adopci.

více se blíží portrétům císaře
Hadriana

II. typ
v době nástupu na trůn
výraznější vrásky kolem
nosu

Antoninus Pius - imperator

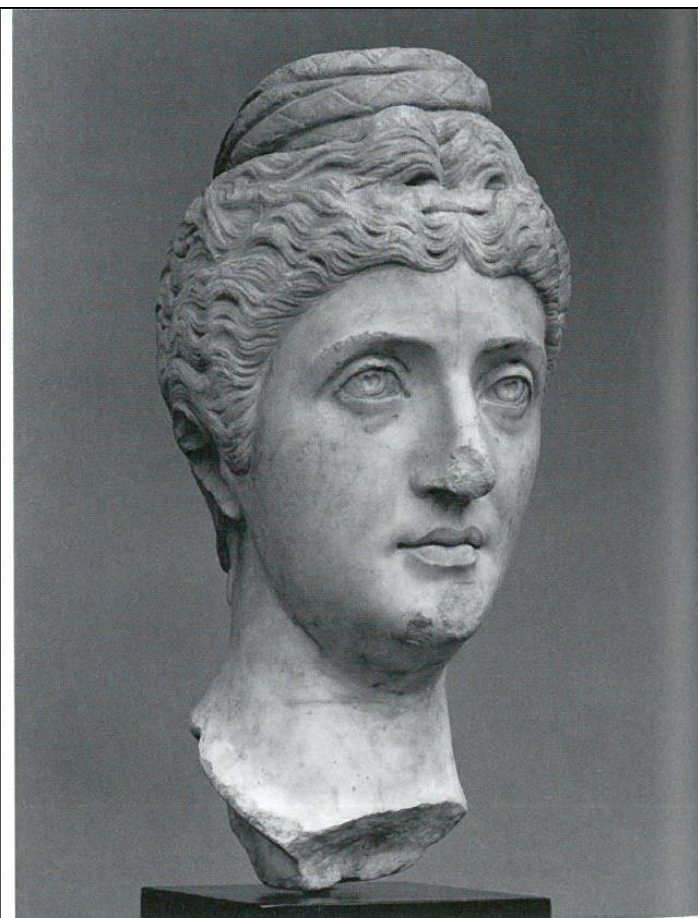
pancíř - motivy gryfů
- gorgoneion

- blesky
- suknice hlavy panterů

Faustina starší

Znaky: těžká víčka - snový pohled
plná - smyslná ústa
oválná tvář

Účes s drdolem na vrcholu hlavy, splétání pramínek v týlu.

8.4 Portrait of Faustina the Elder. Second half of second century AD. Marble. Mount Holyoke College Art Museum, South Hadley, Massachusetts (photo Ralph Lieberman)

8.5 Rear view of head of Faustina the Elder, fig. 8.4. Mount Holyoke College Art Museum, South Hadley, MA (photo David Stansbury)

Koncept portrétů **Faustiny starší** navazuje na portrétní umění traianovského období.

Není zde patrné znázornění mládí jako na portrétech císařovny **Sabiny** (inspirace řeckými bohyněmi).

Důraz na důstojnost.

Účesy jsou méně vrtané než u mužských portrétů.

13-4 Bust of Faustina the Elder, from Lanuvium, 138–141. Marble, 1' 1 $\frac{1}{4}$ " (without modern restorations). Museo Capitolino, Rome.

Mars a Venuše

soukromé umění, funerální plastiky - portrétní rysy
(manželé)

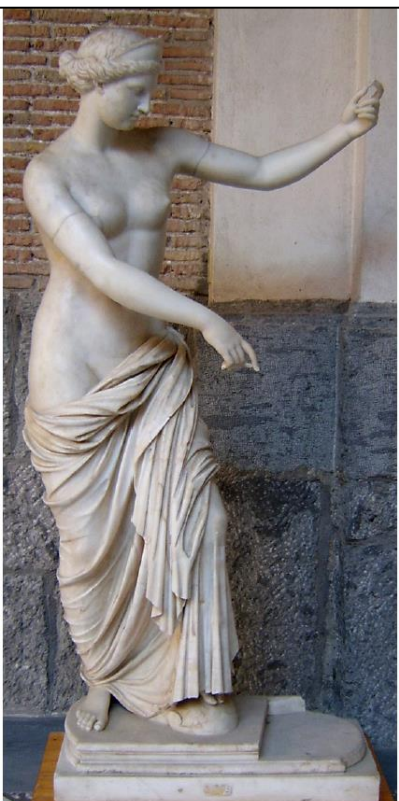
Venuše inspirace sošným typem

Venuše z Capuy, účes vychází z účesu

Faustiny mladší.

Mars - inspirace portrétem

Antonina Pia.

Statue from the facade of the amphitheater at Capua, Hadrianic. Museo Archeologico, Rome. H 7 1/4 ft (2.2 m). Photo courtesy Steven L. Tuck.

Venuše z Capuy
inspirace
sochařstvím
4. stol. př. K.

M Louvre

9.6 Funerary portrait of man and woman as Mars and Venus, c. 155 CE, Rome. Musée du Louvre, Paris. H 6 ft 2 in (1.88 m), marble. Photo courtesy Daniel Reshete.

Kapitolská M

kolem roku 155

Venuše z Capuy

klasicisující dílo podle řeckého originálu 4. století

součást sousoší Mars a Venuše (?)

Obě božstva propagandistický význam v počátcích principátu - odkaz na původ rodu **Iuliů**.

V augustovském umění je Venuše zahalená - moralizující aspekt.

Později mají sochy portrétní rysy členů císařské rodiny.

Vyzdvižena římská ctnost

"concordia - svornost - soudržnost"

V soukromém umění u funerálních sousoší
oslava věrnosti.

III. Architektura a její výzdoba za Lucia Vera, Marca Aurelia a jeho nástupců (do roku 193)

Sloup Antonina Pia

Martovo pole. Vystavěn v roce 161 MA. a LV.
Zachovala se pouze база s reliéfní výzdobou.

Sloup byl hladký vyroben z egyptského
červeného granitu, měřil 14,7 m.

Na vrcholu umístěna socha.

Výjevy: **apotheosa Antonina Pia** a **Faustiny st.**
vojenská přehlídka - **decursio** (2x)
- nebo rituální projížďka - kolem hranice.
Dedikační nápis.

Příklad kombinace klasicistické a tradiční (italické)
formy.

13-16 Funerary pyre of Antoninus Pius, reverse of an aureus of Marcus Aurelius, 161. Gold, approx. $\frac{3}{4}$ " diameter. British Museum, London.

Aureus **Marca Aurelia** 161

pohřební hranice **AP**.

Apotheosa

Geniové:

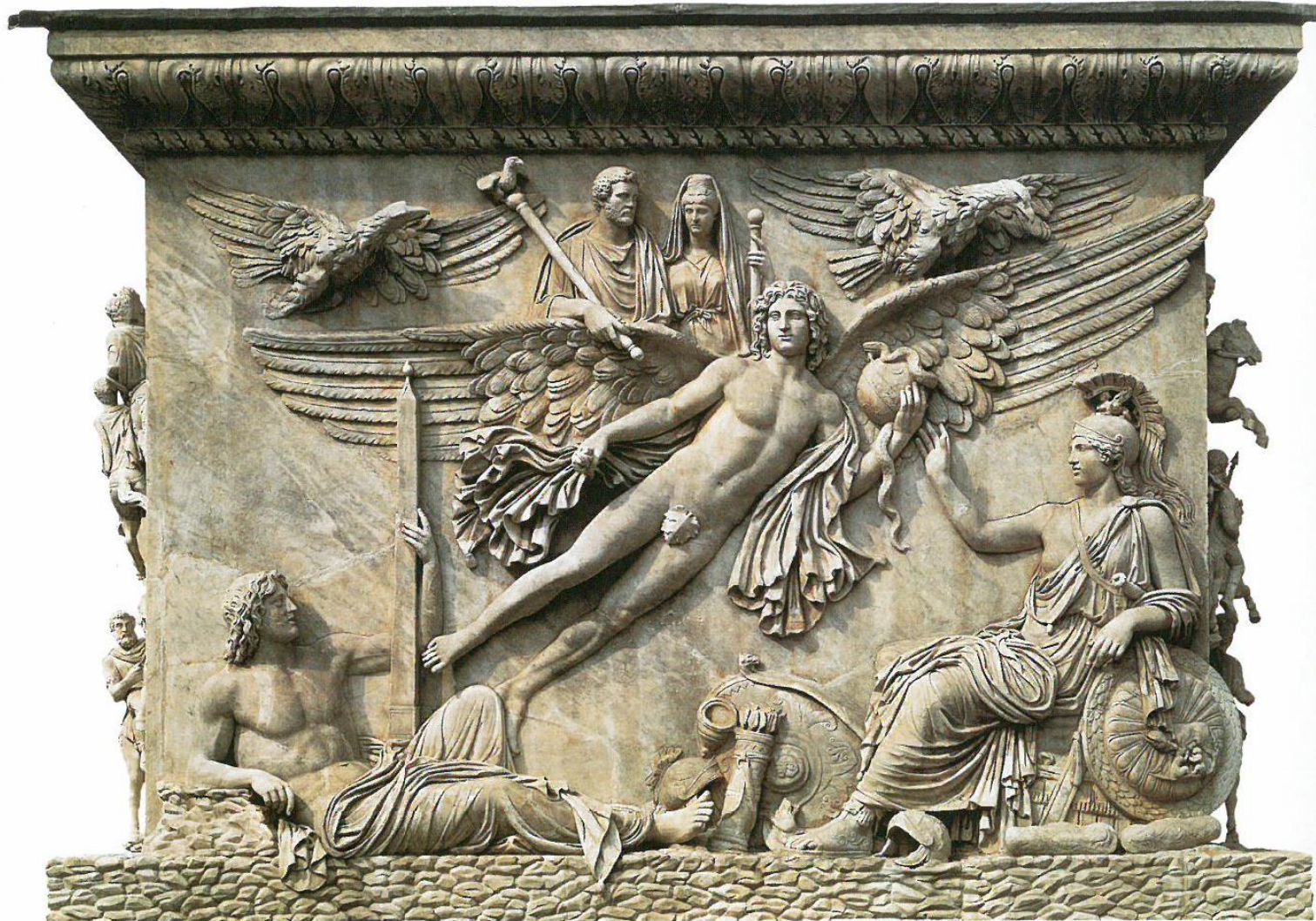
věčnosti
(**Aeternitas - Aion**).

pár orlů
(atribut lovuv)

a Martova pole
(obelisk
Augustova
horologia) -
místo kremace.

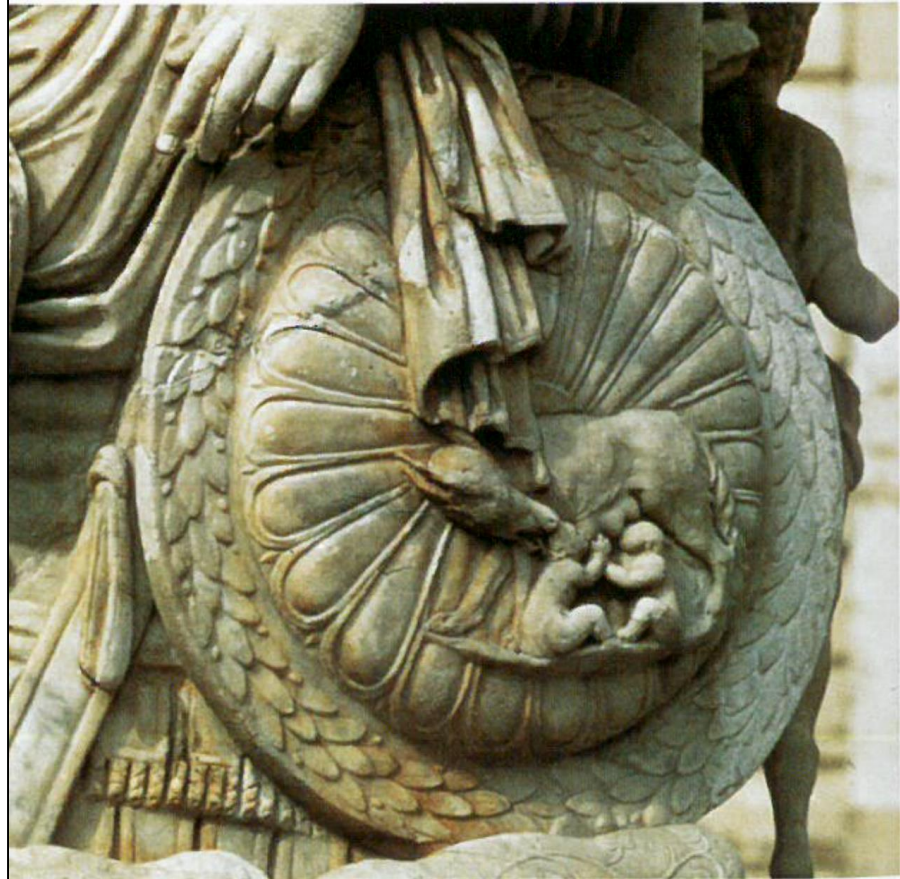
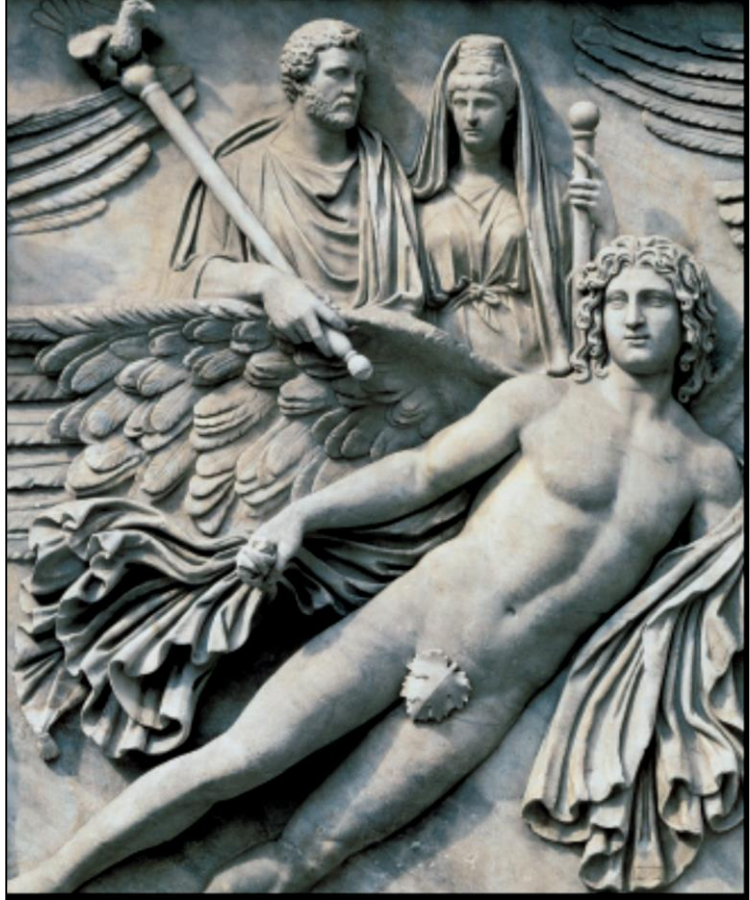
Bohyně **Roma**
trůnící.

odlišné měřítko
císařský pár
menší

8.18 *Apotheosis* of Antoninus Pius and Faustina, on the base of the Column of Antoninus Pius, Rome. c. AD 161. White Italian marble. Height 8ft 1¼ins (2.47m). Musei Vaticani, Vatican City

Klasicistická práce, navazuje na hadrianovské obd. Inspirace řeckým uměním klasické f.

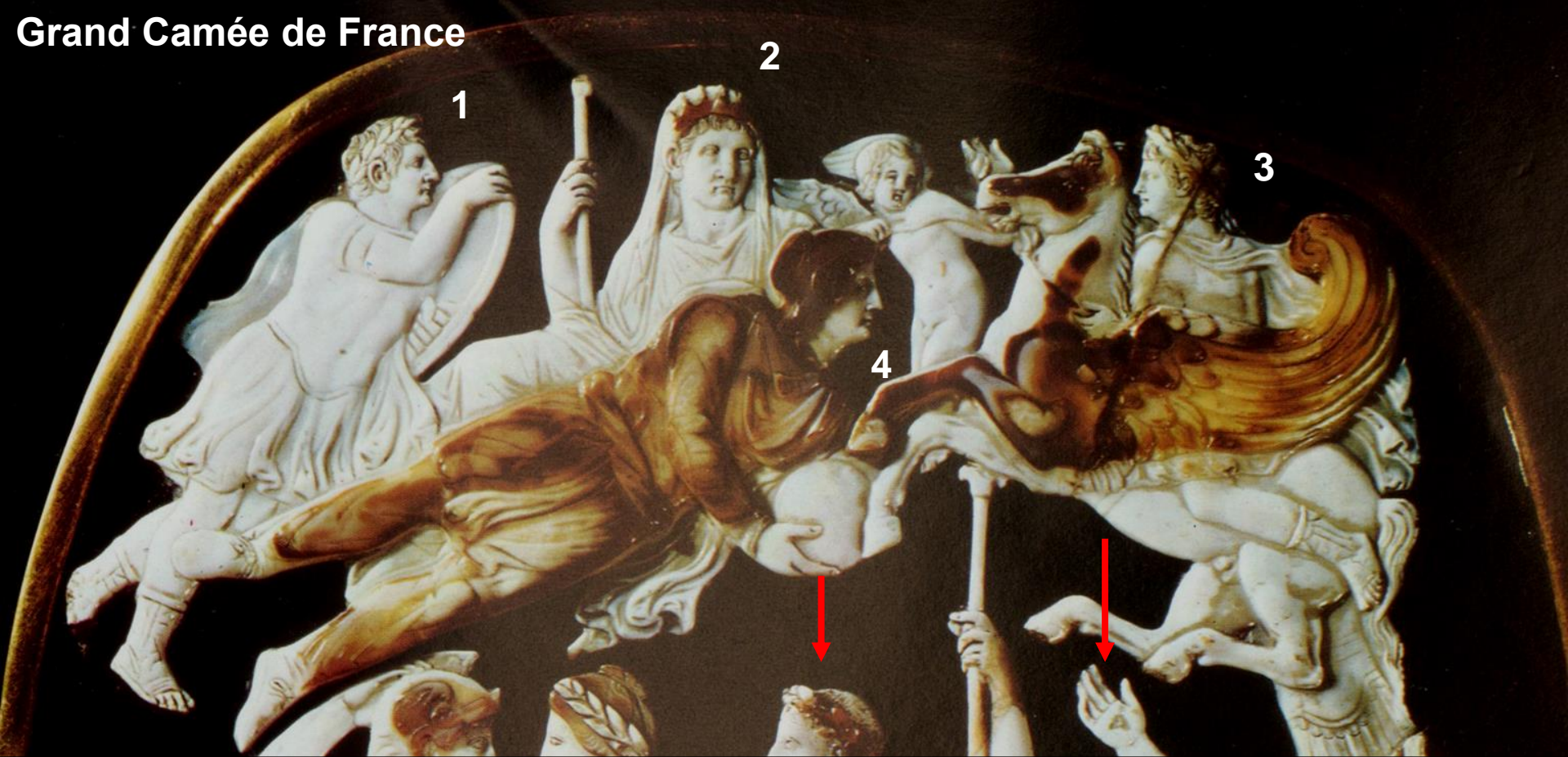

Apotheosa manželského páru (**spojení-věrnost**)

personifikace a božstva -
oválné tváře, modelace obličeje
klasické vzory

spojení klasicistické formy,
propagandistického ("augustovské" - tradiční motivy) a
náboženského významu

Grand Camée de France

Augustova apotheosa

hypotéza A) tib. obd.

- 1 – Drusus mladší
- 2 – Augustus
- 3 – Germanicus
- 4 – Aion (personifikace věčnosti) - Iulius (orientálec) a Amor

hypotéza B) cla. obd.

- 1 – Germanicus
- 2 – Augustus
- 3 – Drusus starší
- 4 – Antonia-Venuše Genetrix a Amor

datace: tiberiovské obd. - claudiovské obd. (?)

Ara Pacis Augustae

Trůnící Roma
(vítězná bohyně)

LS – naproti panelu s Martem

Výstavba 13 až 9 př. K.

decursio

dvě perspektivy

a) čelní pohled

b) pohled z vrchu

kontrast proti
předchozímu
klasicistickému
reliéfu - reakce
na klasické vzory (?)

zobrazení - konkrétní
jasně pochopitelné

stará **italická (římská
tradice)**

známá z obd. republiky

není kladen důraz
na zadní plán -
prostředí (chybí pozadí)

nevyrovnané proporce: koně - vojáci

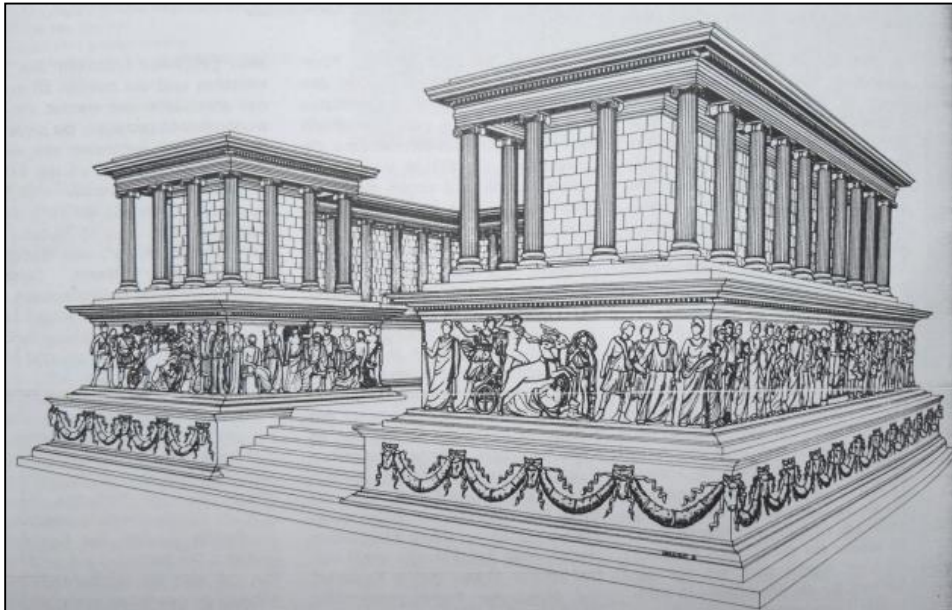
Parthský památník Lucia Vera v Efesu

Památník můžeme datovat do úseku 166 až 170. Reliéfní desky nebyly *in situ*. Stavba byla rozvržena v U (podkovovitým) půdorysu o rozměrech 22,20 x 8,40 m. Na severní zadní straně oltáře byl umístěn vlys s námětem **bitvy s Parthy** (?).

Východní a západní strana oltáře nesla **znázornění personifikací významných měst imperia nebo vyobrazení provincií případě etnik**.

Na jižním průčelí stavby bylo situováno zobrazení **apoteózy a bohyně Seléné**, na nádvoří oltáře se na východní a západní straně nacházela scéna shromáždění bohů.

Severní hlavní fasádu - /uvnitř oltáře/ stavby zdobilo téma **adopce Lucia Vera**.

Architektonické vzory:
Malá Asie: **Pergamon, Miletos**

Badatelé: F. Eichler; W. Oberleitner; T. Ganschow, A. Landskron; W. Jobst

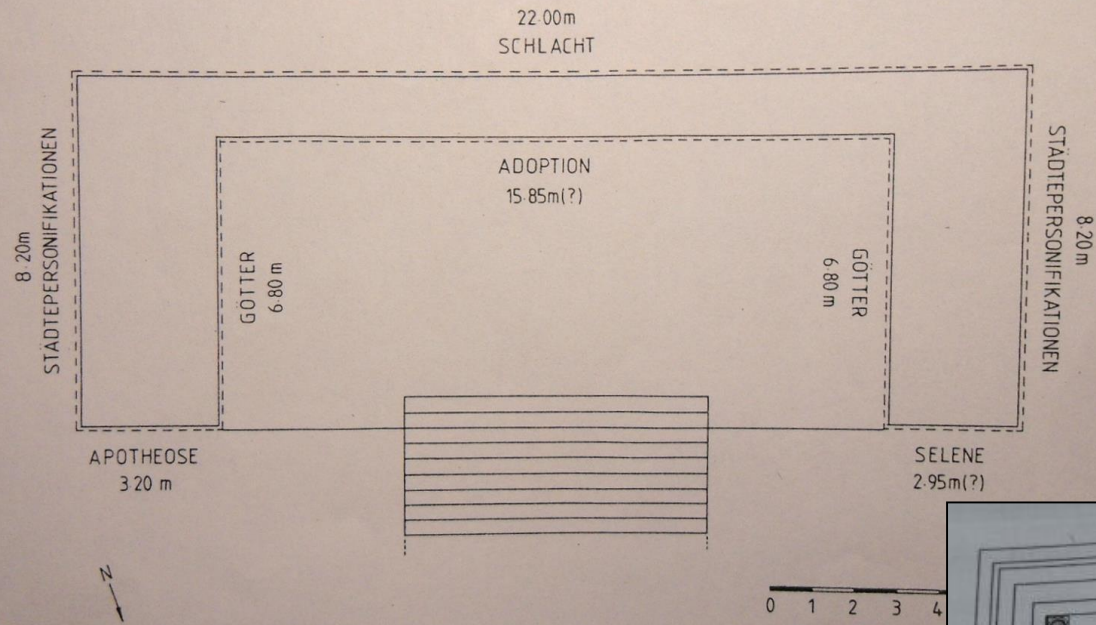
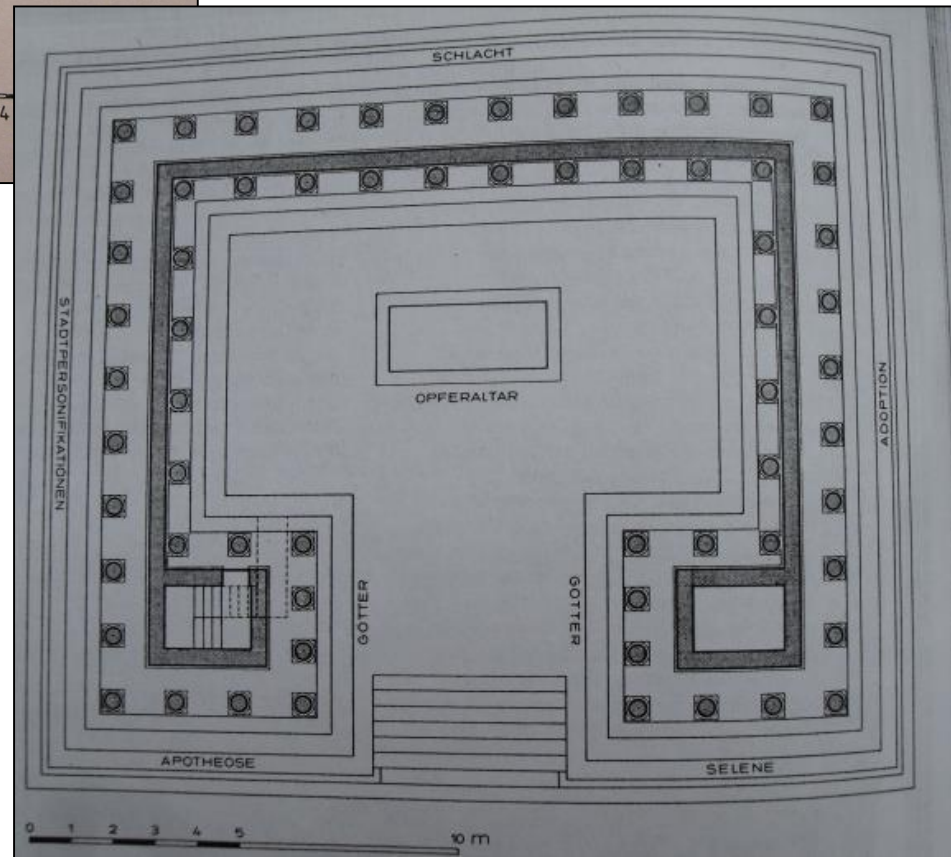

Abb. 3. Parthermonument, Rekonstruktion, schematischer Grundriß

Rekonstrukce půdorysu

?

Parthská válka Lucia Vera 161 - 166

Roku 161 **Vologaesius III.** na počátku vlády **Marka Aurelia** porušil mír překročením Eufratu.

Vpadl do Sýrie a porazil syrského místodržícího Attidia Corneliana a sesadil arménského krále, dosazeného sem **Antoninem Piem** roku 140 nl. Na arménský trůn dosedl tedy parthský exponent **Pakoros**.

Roku 162 se Lucius Verus přemístil na východ, aby zadržel Parthy, avšak do bojů osobně nezasáhl.

Roku 163 však došlo k římské odvetě. Římané dobyli hlavní město Arménie Artaxatu, sesadili Pakora a na jeho místo dosadili **Sohaema**. Sohaemus náležel ke královské dynastii v Edesse a byl zároveň římským senátorem.

Na jihu v letech 164 - 165 Římané napadli Parthskou říši a dobyli důležitý parthský opěrný bod město Dura - Europos. Na rozkaz **Avidia Cassia** byla zničena Seleukia, zatímco Ktesiphon byl určen k plenění vojákům.

Vítězný postup Římanů zastavil „mor“. Okolo roku 166 byl uzavřen mezi oběma státy mír.

Znění mírové smlouvy bohužel naše prameny neuvádí. Můžeme předpokládat, že obsahovala následující body: upravení starých hranic a uznání Sohaema za arménského vládce.

166 triumf císařů v Římě.

Vologaesius III. (148-193)

dupondius Lucia Vera - 165-166

as Lucia Vera - 166-167

boj s barbary (Parthy ?) - S zadní strana

Schází typické atributy Parthů. Naopak jsou zde znaky typické pro SZ barbary.
(nahota x ošacení), sošné typy - vzor **Diův pergamský oltář**

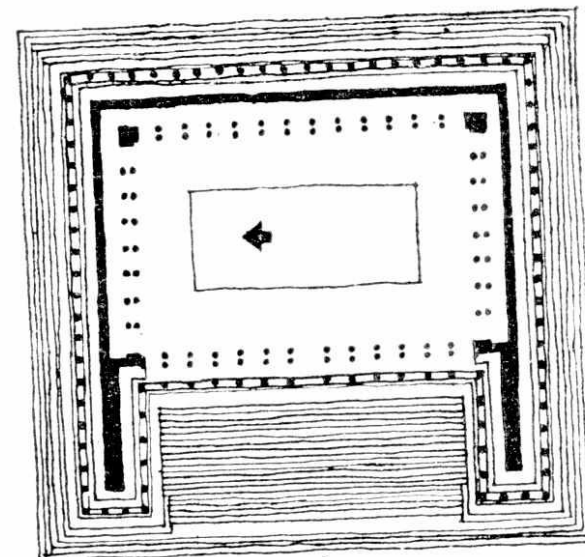

Pergamský oltář

X

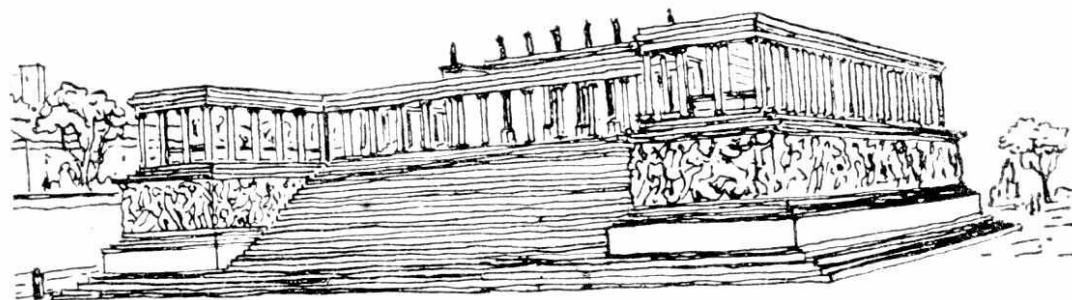
Památník Lucia Vera

OPAKOVÁNÍ:

Diův a Athénin oltář vlys s gigantomachii Telefův vlys

budova nebyla nikdy
dostavěna

vznikla po roce 166 BC
vedoucím umělcem byl **Phyromachos**

funkce: náboženská a propagandistická

objevitel p. oltáře:
německý inženýr **Carl Humann**

biga Lucia Vera

Adopce:- J vnitřní strana

Výjev představuje císařskou rodinu **při oběti**. Dospělí členové mají přes hlavu přehozen záhyb tógy. Jde o **Marka Aurelia, Antonina Pia, mladého Lucia Vera a Hadriana**. Císařská rodina přihlíží, jak dvojice mužů přivádí obětní býky. Býky doprovázejí hráči na tubu a diaulos

Apotheosa (?)/Lucius Verus jako nový Helios (?) - JV křídlo - rizalit

Císař na voze boha Slunce jede na Olymp provázen **Niké**, která drží i opratě dvojspřeží.

Na výjevu pak lze spatřit **Phosphora**, **Virtus** a **Tellus**. Tellus je zde znázorněna ležící s rohem hojnosti

Alexandria/Memfis

koš s klasy
- úrodná oblast

Lucius Verus jako Mars (?)
vlčice a R a R
(návaznost na st. císařskou
propagandu)

vexillum

Personifikace měst/provincii/etnik
(?), Z a V strany

Karrhy/Pontos

Interpretace - stále probíhá diskuse

Oslava **Lucia Vera - hlavní mezníky v jeho kariéře (adopce, vítězství, **Lucius Verus** jako **Mars** a personifikace, apotheosa/nový Helios, Lucius Verus na Olympu).**

Nápis ani další prameny k památníku neznáme.

Dle hypotézy (**C. C. Vermeule**), jsou na reliéfu s adopcí znázorněny těžkosti císaře **Hadriána** v otázce nástupnictví.

Předpokládá se, že památník byl zasvěcen k příležitosti divinisace **Lucia Vera** v únoru roku 169.

Rozbor reliéfů hovoří rovněž pro období **kolem roku 170**. Takto interpretovaná stavba by pravděpodobně sloužila **k císařskému kultu** a také jako **památník vítězného tažení proti Parthům**. Vznik stavby by podle této hypotézy zrcadlil bouřlivé události na Předním východě.

Hypotéza zastávaná **A. Landskron**, která zpochybňuje **účast Parthů** v bitevní scéně. Dle ikonografie lze barbary spíše rozčlenit do několika etnických typů nacházejících se za hranicemi imperia. Pak by tedy program na památce vyjadřoval, **nutnost úspěšné a silné armády na ochranu říšských hranic**.

Eklektický charakter: klasicismus, inspirace helénismem (pathos, emoce barbarů)

Reliéfy z vítězného/ých památníku/ů Marca Aurelia

Oslava vítězství v MV a uspořádání poměrů v barbariku.

Oslava císařských činů, vychází ze st. tradice

11 panelů, část z nich použita sekundárně na Konstantinově oblouku. Část uložena v Palazzo dei Conservatori.

Císaře doprovází jeho zeť Tiberius Claudius **Pompeianus**

Diskuse: jeden nebo dva památníky (?)

Podoba nejistá: ?oblouk v Beneventu?

Vznik mezi léty 176 a 180.

Patrná je proměna stylu.

Profectio
(odchod do války)

V pozadí Porta triumphalis
sochy slonů na atice

personifikace
Via Flaminia

Adlocutio
promluva k vojsku

Submissio (Justitia)
- poddání barbarů

Clementia - vůči barbarským zajatcům

Rex datus - jmenování krále

Iustratio - očistná oběť
suovetaurilia, postavy špatná anatomie
odlišná práce než "Pietas"

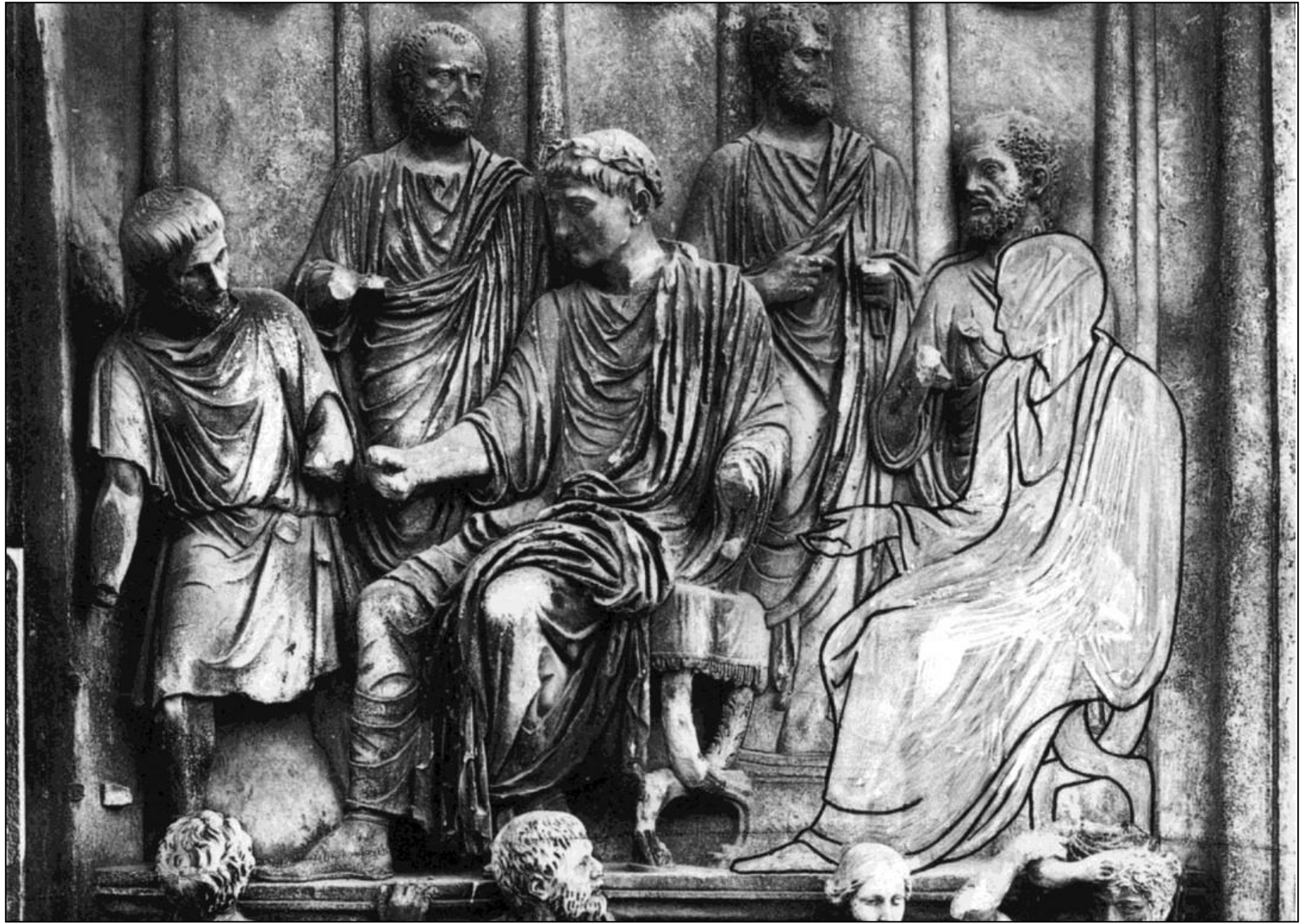
Adventus - příjezd císaře do Říma
(chrám Fortuny, quadrifrons), Aeternitas-Faustina
ml. Felicitas

Liberalitas - rozdávání příspěvků, 177.
Commodus - odstraněn

Clementia - přijetí zajatých barbarů

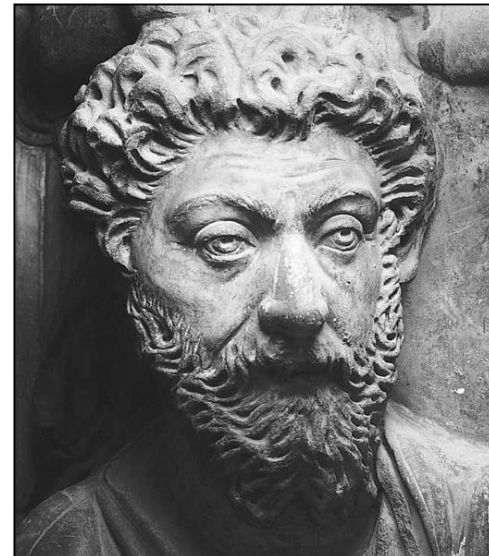

Triumf nad Germány

176

Chybí **Commodus**
(damnatio memoriae)

starý **Marcus Aurelius**
- znaky únavy a utrápenosti

GS P

FD - I. kněz

Pietas

- oběť po triumfu
- postavy s dobrou stavbou
- dekorativismus - drapérie

V pozadí chrám kapitolské trojice

Sloup Marca Aurelia

Martovo pole

29,6 m - 100 římských stop - columna centenaria
i s podstavcem 41,9 m.

1589 - opravy **Domenico Fontana**.

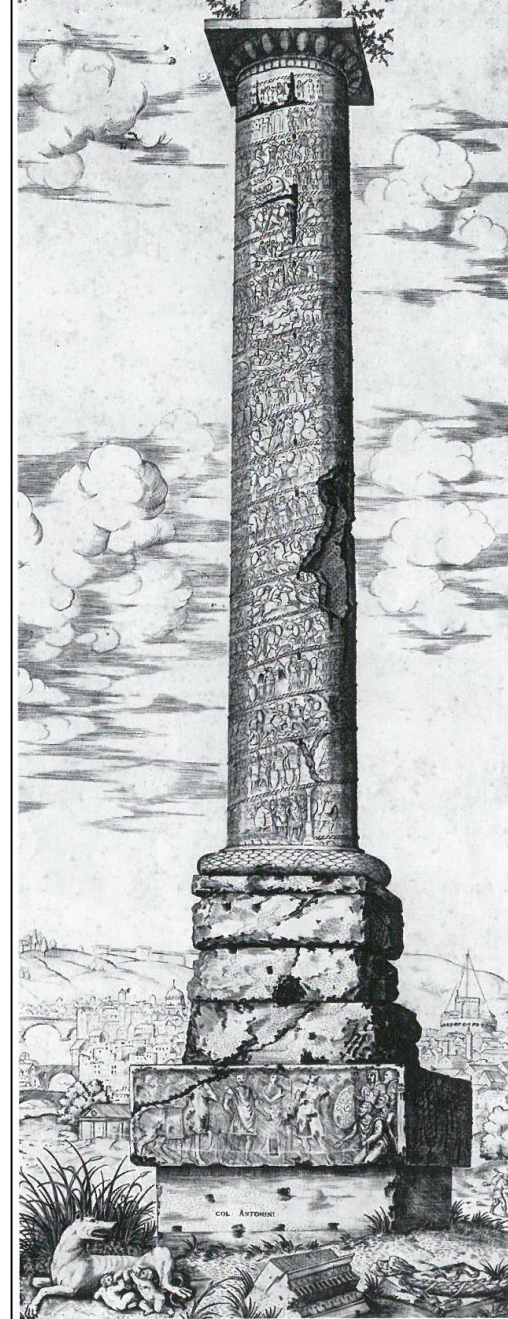
Podstavec byl původně zdoben reliéfy, dále zde byl dedikační nápis.

Vše bylo odstraněno Fontanou.

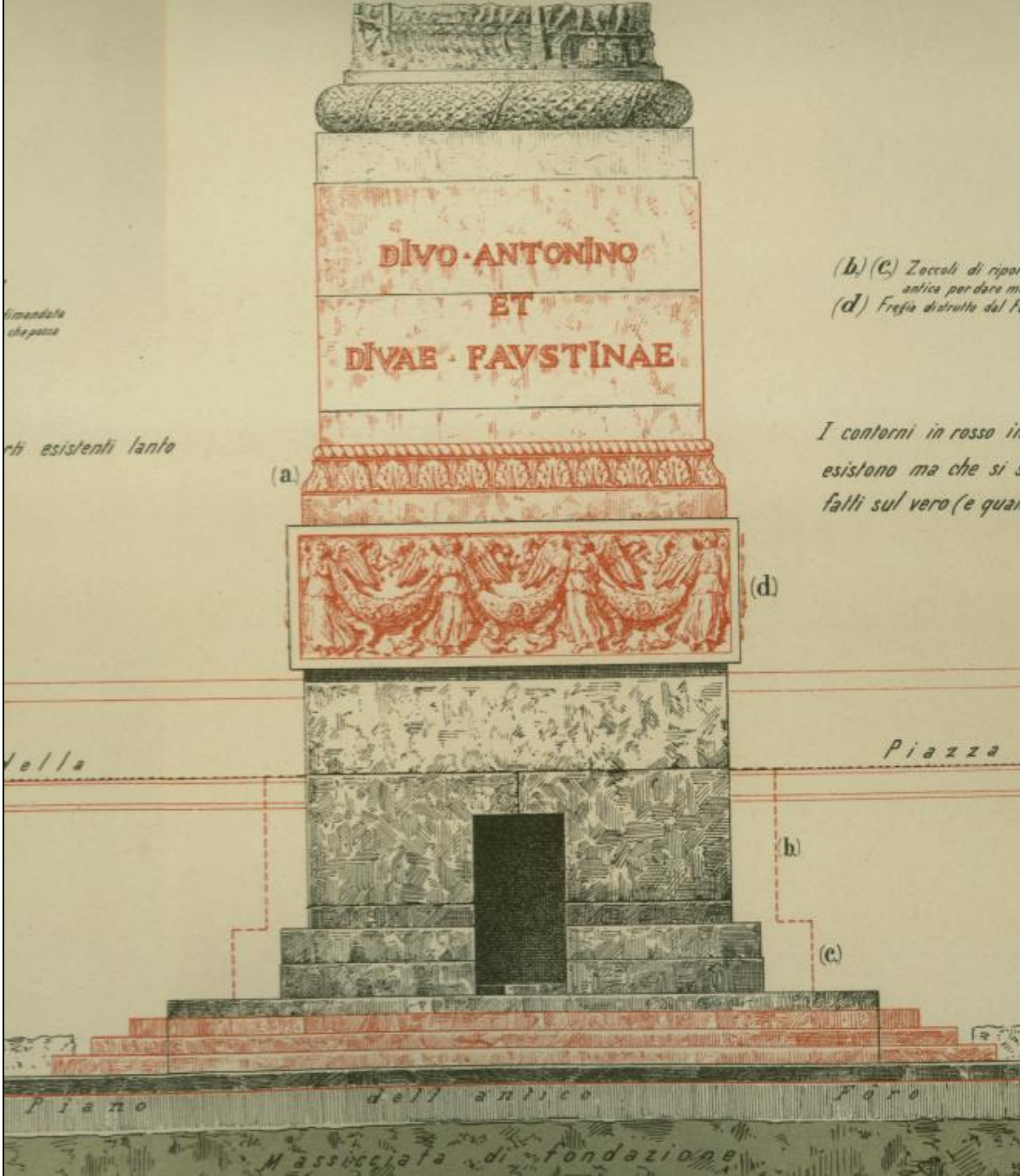
Podle zobrazení z 16. století. byla výzdoba
podstavce složena z reliéfu s mužskými
postavami a **reliéfy s Viktoriemi**.

submitio - barbaři vzdávají hold císaři.

8.23 Column of Marcus Aurelius, Rome, shown on its original base. The view of Rome in the background is imaginary. Note Romulus and Remus at left. Engraving by Nicolas Beatrizet after Enea Vico. Mid-16th century

*Mandata
che passa*

rti esistenti lante

della

Piano

dell'antico

Foro

Massicciata di fondazione

*(b) (c) Zoccoli di ripari
antica per dare ma
(d) Fregia distrutto dal F*

*I contorni in rosso in
esistono ma che si s
fatti sul vero (e qua*

Piazza

Datace:

Před rokem **193** - nápis s žádostí správce sloupu **Adrasta** o povolení stavby domku nedaleko památky.

- Počátek výstavby?**
- a) Po triumfu **M. Aurelia** v roce **176** po ukončení první MV.
 - b) Za vlády císaře **Commoda**. (proti propaganda C. nechtěl bojovat, pro krutost scén)
 - c) památník žijícího nebo mrtvého císaře (?)

Styl:

Použití vrtáku - reliéf je hlubší než na TS.

Světelné kontrasty - šerosvit - "barokizace"

Příznačným rysem je nárůst **expresivních motivů**:

- **znázornění emocí** - utrpení a smutku, někdy až znaky **naturalismu**
- **proměna dobového vkusu**.
- postavy již nejsou tolik idealizované jako u TS. Neproporčnost.
- **rukopis několika umělců**.
- rozpad jednotného zobrazovacího postupu - méně "davových scén"
- **chybí zobrazení zraněných nebo poražených Římanů**
- **římský voják: sebevědomí - chladnokrevnost**
- **větší význam žen než TS**

Význam:

Nejedná se o válečnou kroniku, výjevy nemusí být v chronologickém pořadí.

Důraz je kladen na propagandistickou oslavu císaře.

MA - klidný vážný panovník - plní své povinnosti ke státu, pouze v jednom případě dává příkaz k popravě.

Commodus není na památce jednoznačně zobrazen - damnatio memoriae (?)

Mince ražené za císaře **Marca Aurelia** (161-180).
Výjevy se vztahují k markomanským válkám (podle Dobiáš 1964).

Markomanské války

ekonomický a sociální rozvoj germánské společnosti

špatné klimatické podmínky – posun na východě a severozápadě sídlících barbarů směrem k jihu (římské hranici)

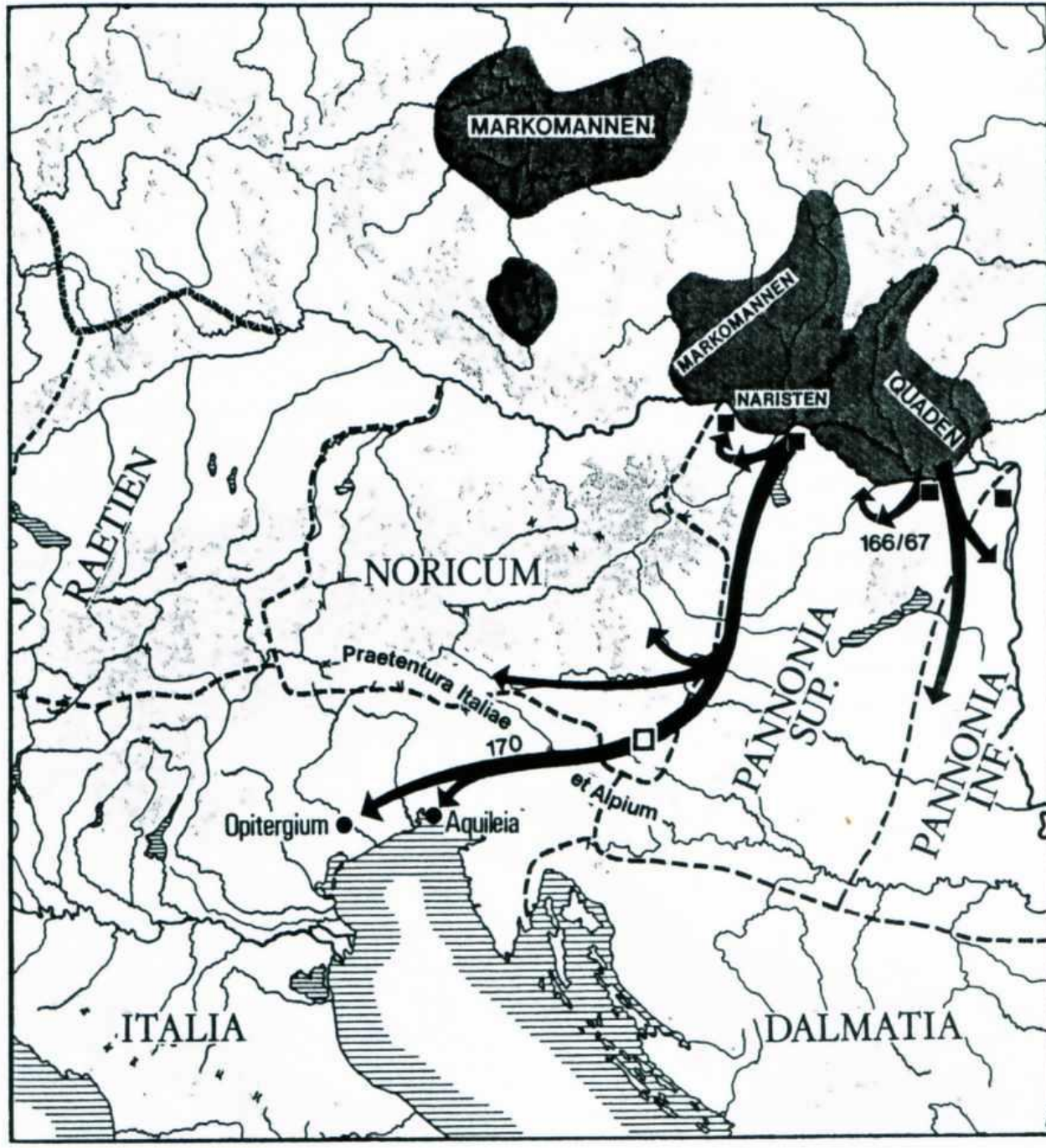
I. fáze – germánská ofenzíva 166-171

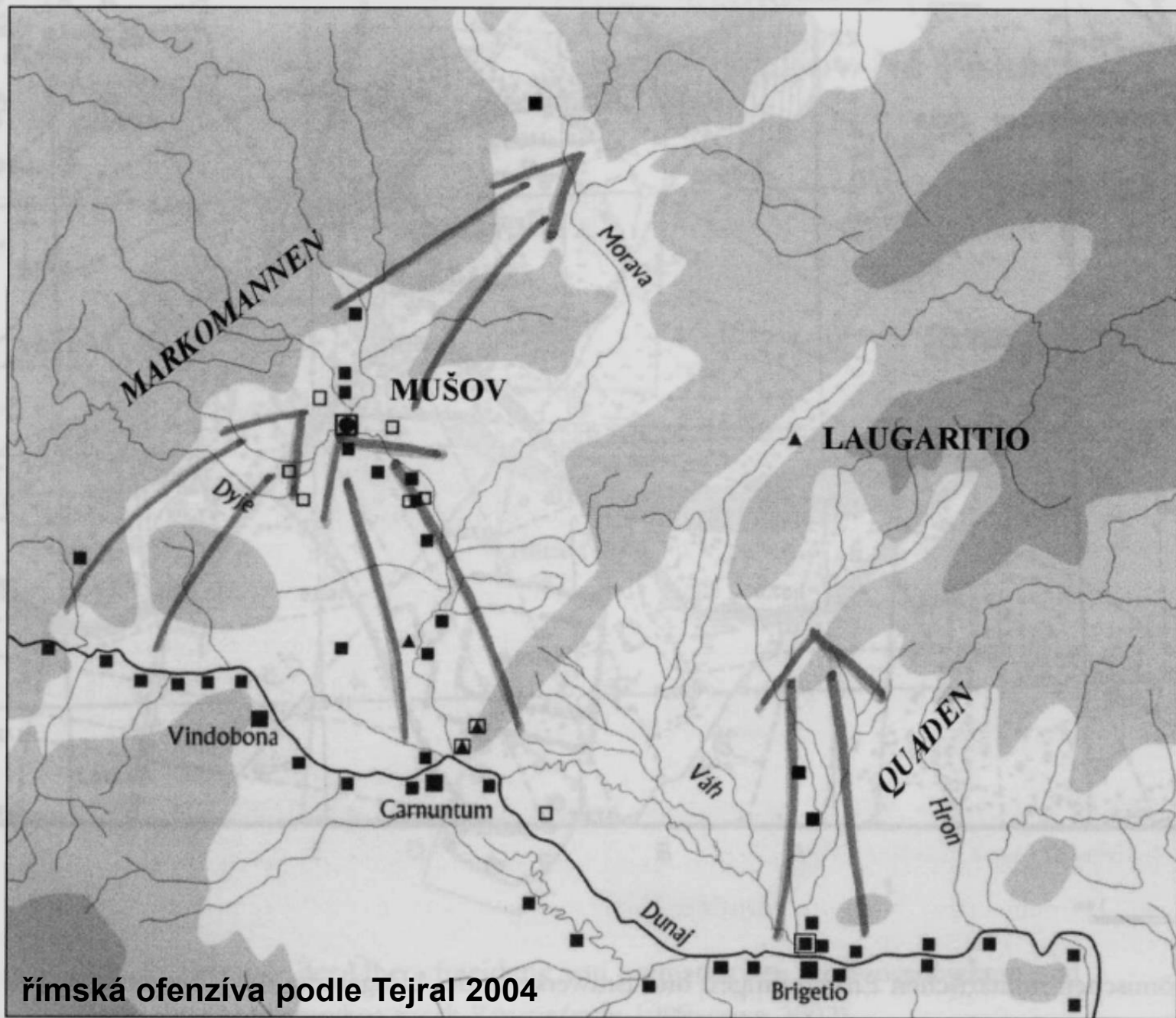
- 166 vpád 6000 Langobardů a Obiů do provincie Pannonie
- 169 barbaři u Aquileie (sev. Itálie)
- 171 Marcus Aurelius v Carnuntu

II. fáze – římská protiofenzíva 172-180

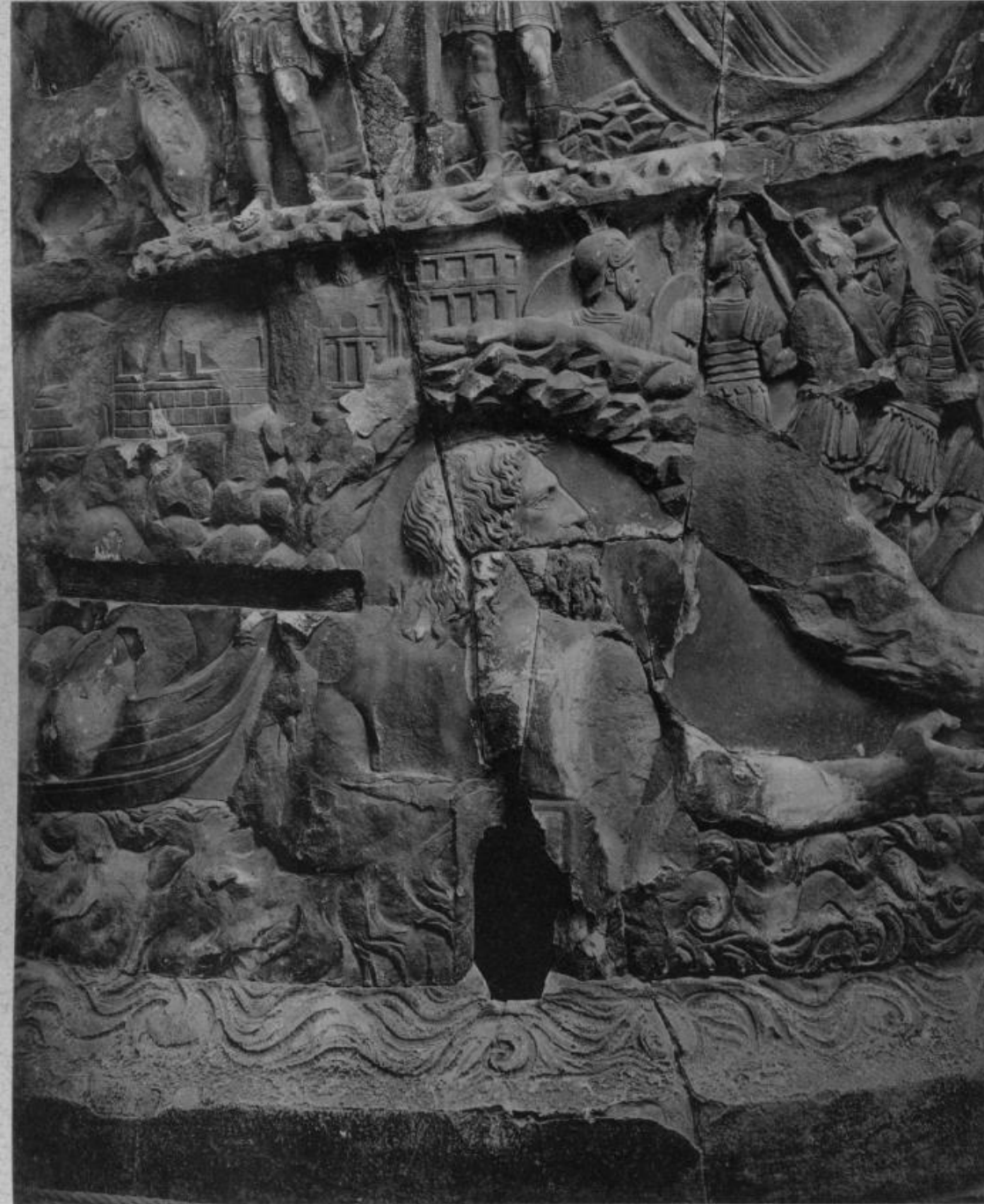
- 172 Expeditio Germanica prima
172/173 „zázračný déšť“ na jihozápadním Slovensku“
- 176 triumf nad Germány
- 177 Expeditio Germanica secunda
- 180 smrt císaře Marka Aurelia ve Vindoboně (dn. Vídeň)
Commodův mír

ofenzíva Germánů, podle
Droberjar 2002

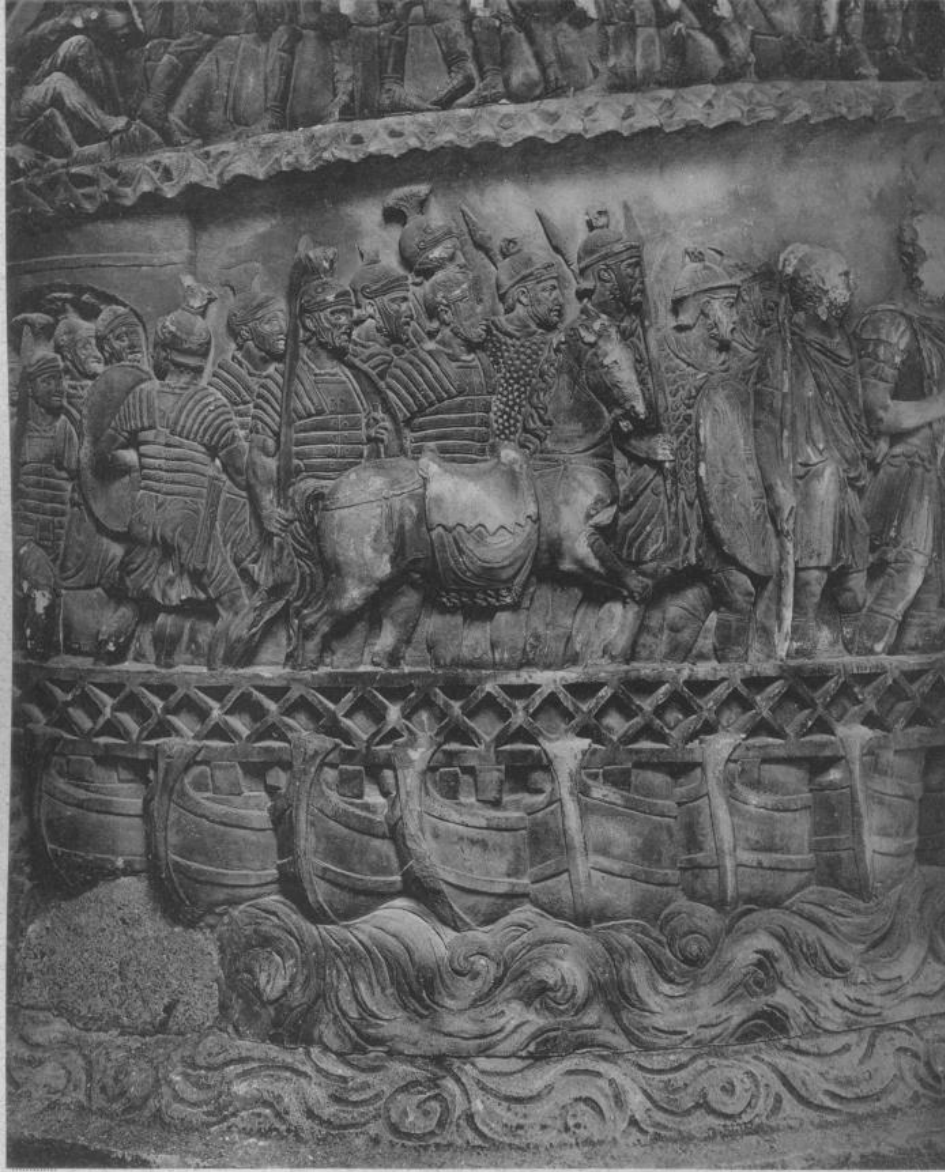

římská ofenzíva podle Tejral 2004

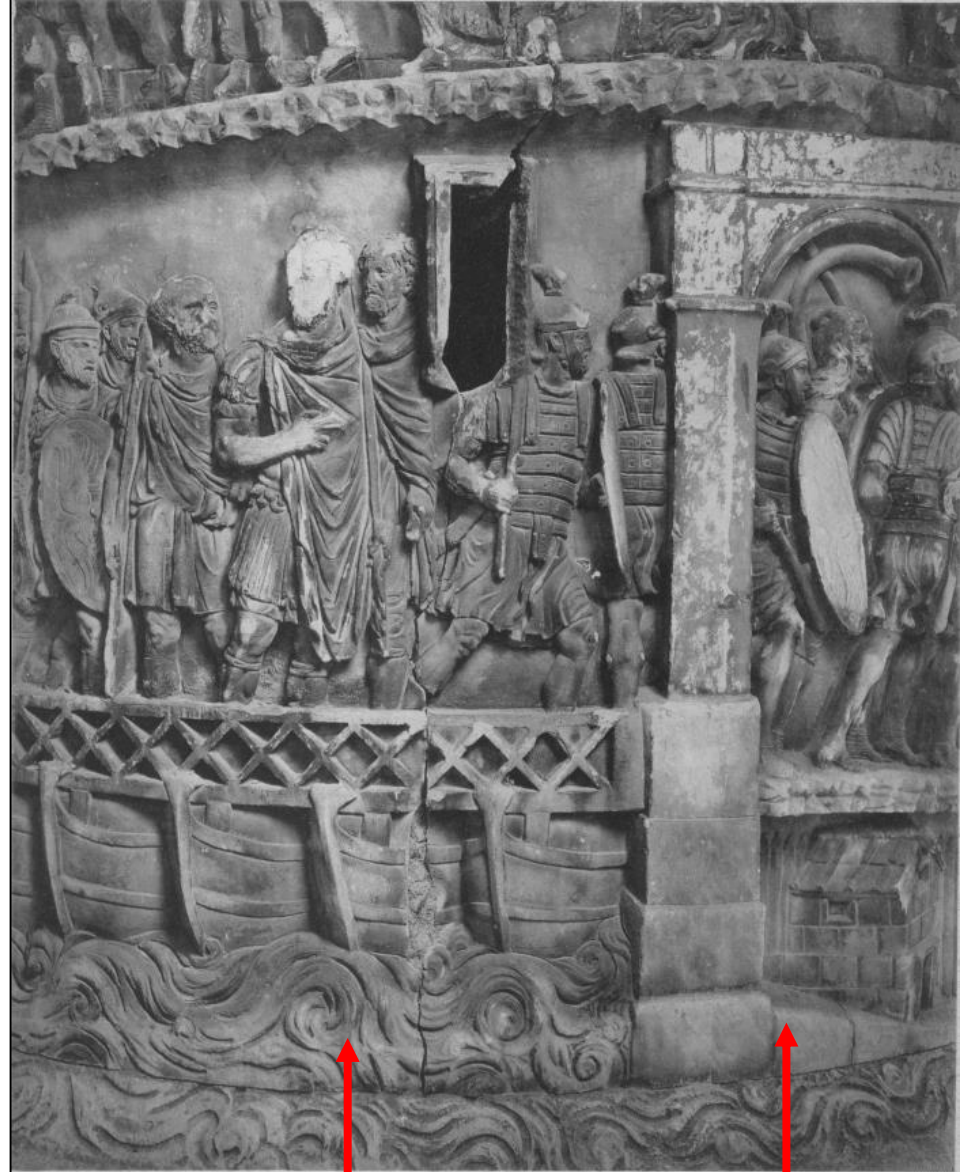

Přechod Dunaje

personifikace Dunaje

přechod Dunaje

Marcus Aurelius
Pompeianus
(kratší vous, podmračený)

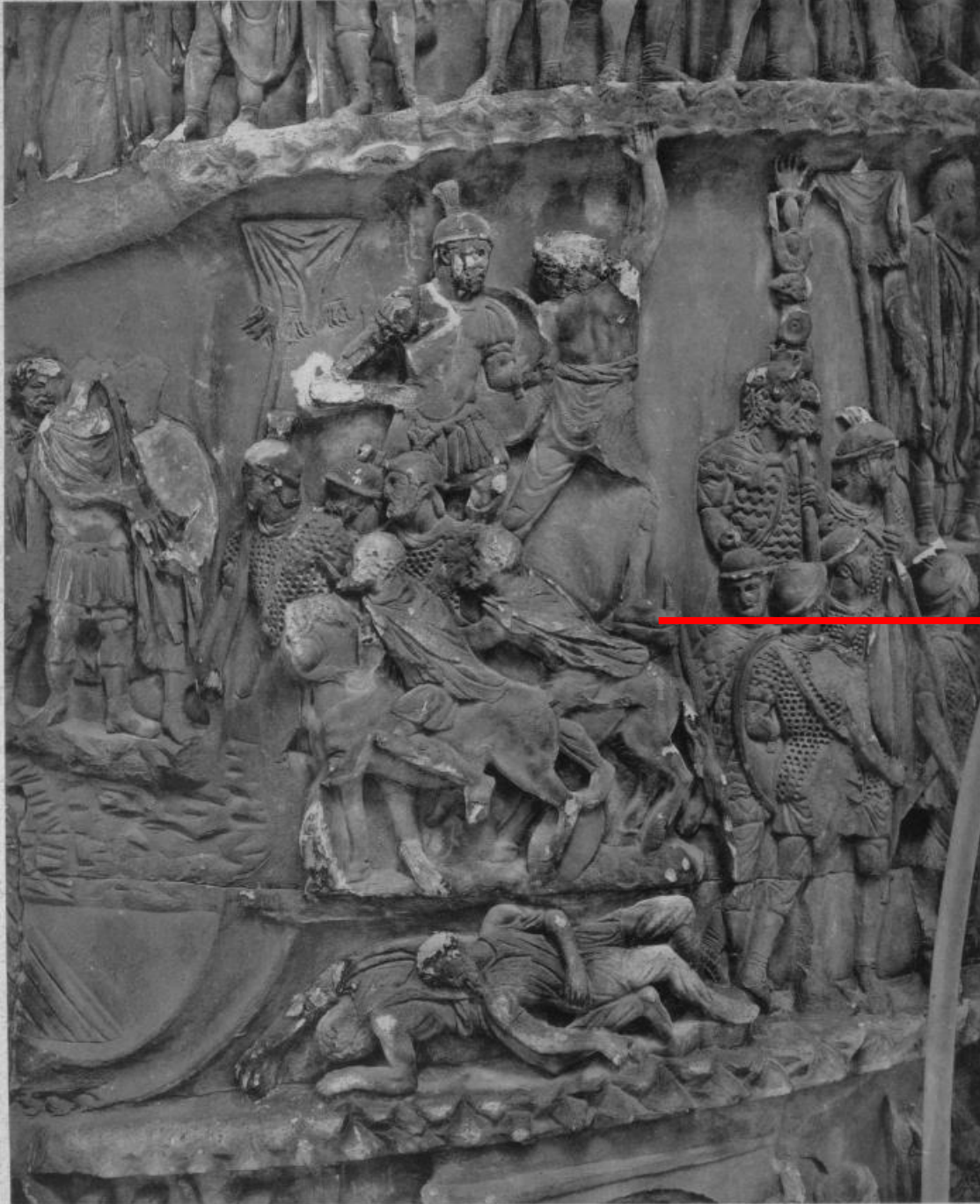
cornicer

adlocutio - promluva k vojsku

signiferové a aquiliferové

liktoři (u podia)

souboj Ř. a G.
vytržené z kontextu

příjezd přeběhlíků (poslů) k císaři

barbarští prakovníci

řeka

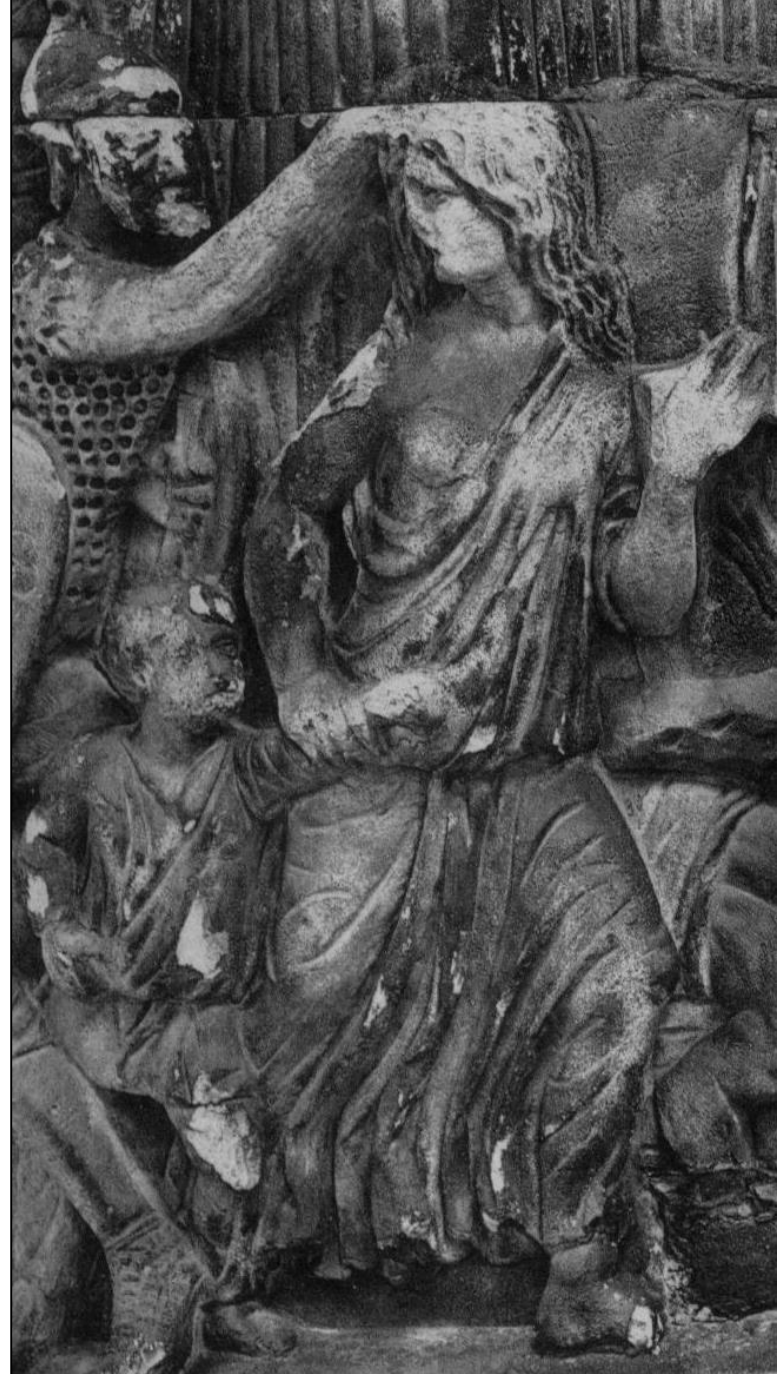
MA a doprovod

rozmluva přes řeku (?)

plenění vesnice

odvádění zajatců včetně žen a dětí se objevuje již na Traianově sloupu, ale v menší míře

hrůzy války - důraz na emoce, gesta - výraz obličeje

Zázračný déšť

Vyčerpaní Římané zachráněni deštěm.
Barbaři oslabeni bouří.

172-173

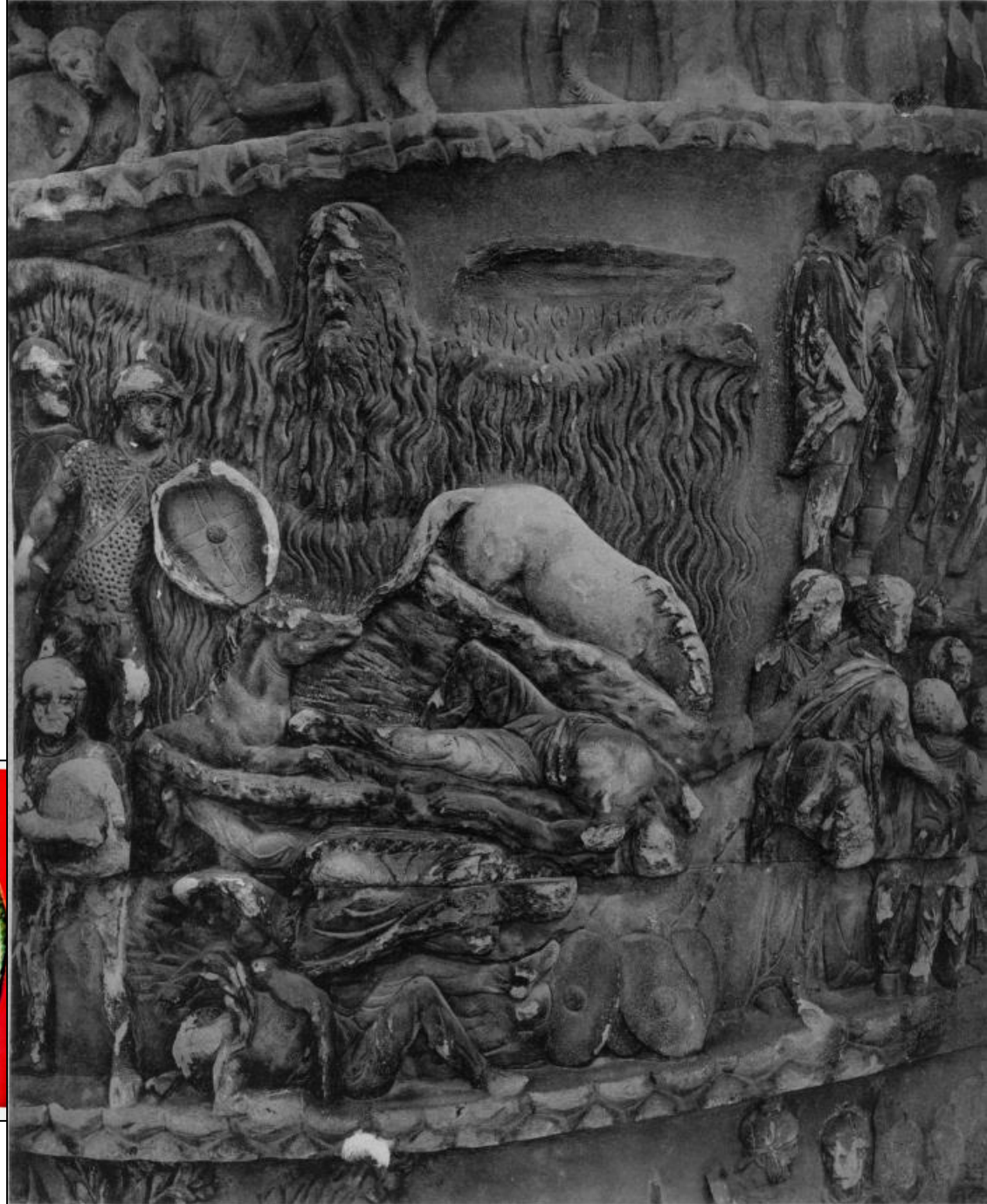
Cassius Dio Cocceianus

Zázrak přivolán egyptským knězem
Harnuphidem

zmínky i v díle HA

religio avgvsti, (Merkurova svatyně s
egyptskými znaky)

oběť - císař se zahalenou hlavou

jednání s barbarskou delegací
gesta naznačující promluvu

jednání se odehrává v římském táboře

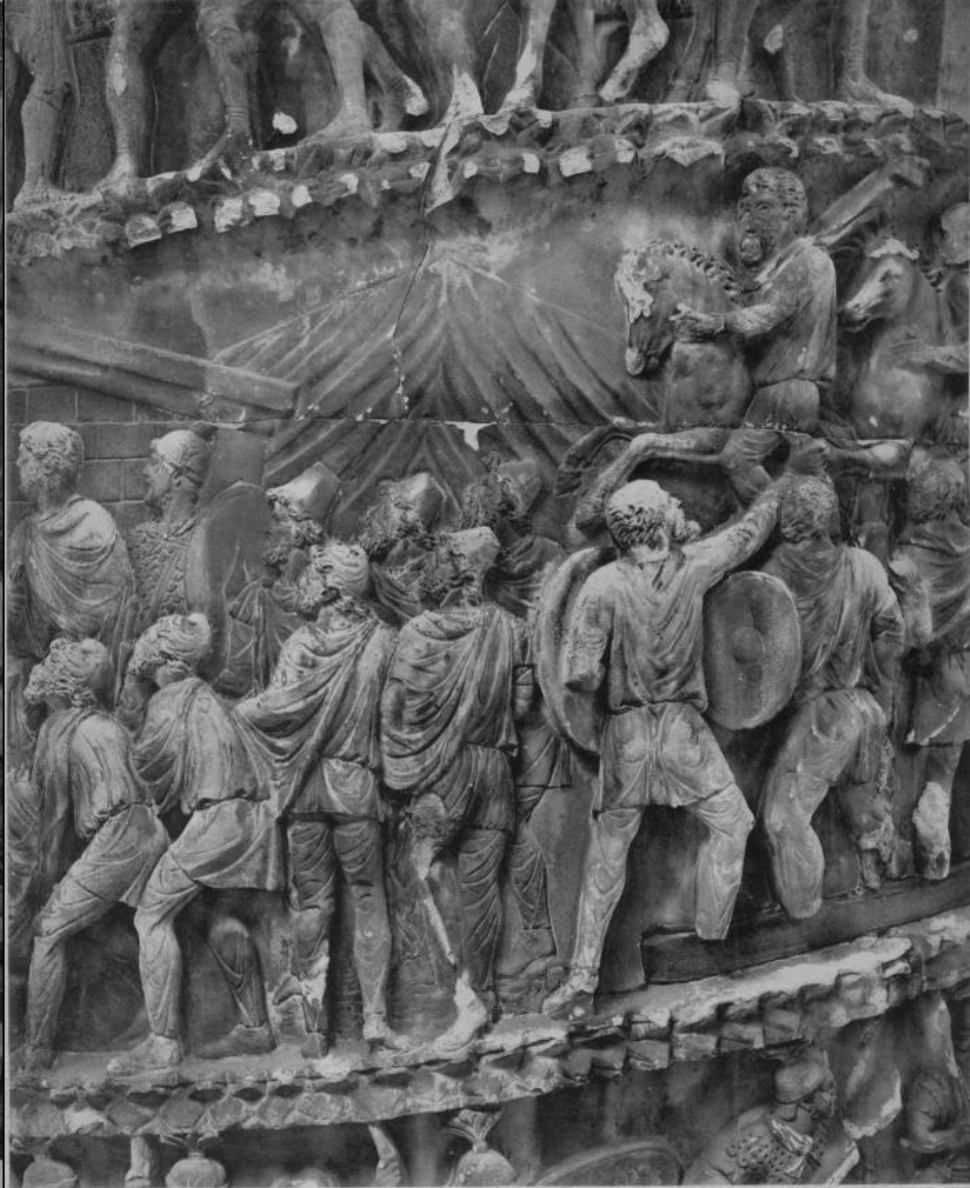
pomocné sbory - východní lučištníci zahánějí barbarskou jízdu

Toga virilis pro **Commoda** (?)

delegace v nosítkách: **Faustina, Commodus Galenus** (?)

XLIX 3 4 5 6 7 8 9 10 11

hold císaři od východních národů (?)

Victoria a tropea

poprava vzbouřenců

Podle **K. R. Krierera**
nejexpresivnější scéna.

Marcus Aurelius přijímá hlavy barbarů

(motiv známý již z TS)

smutný výraz ve tváři

(na většině zobrazení bez emocí)

zajatí barbaři

Kotíni nebo Germáni

odebírání dětí

nákrčník nebo pouta (?)

problematika řešena

R. Čambalem

pomocné sbory z východu: jízda a pěšáci

Znázornění krutosti římského vojáka

Římané odvádí barbary do zajetí

dlaň pod bradou - gesto smutku
inspirace řeckou tradicí
podle **P. Zankera** - motiv Pénélopé

?urozená barbarka na cestě do Říma
(triumf?)?

Pénélopé a Telemachos

malíř Pénélopé

FIG. 11.—Greek Loom.

Vypalování vesnice

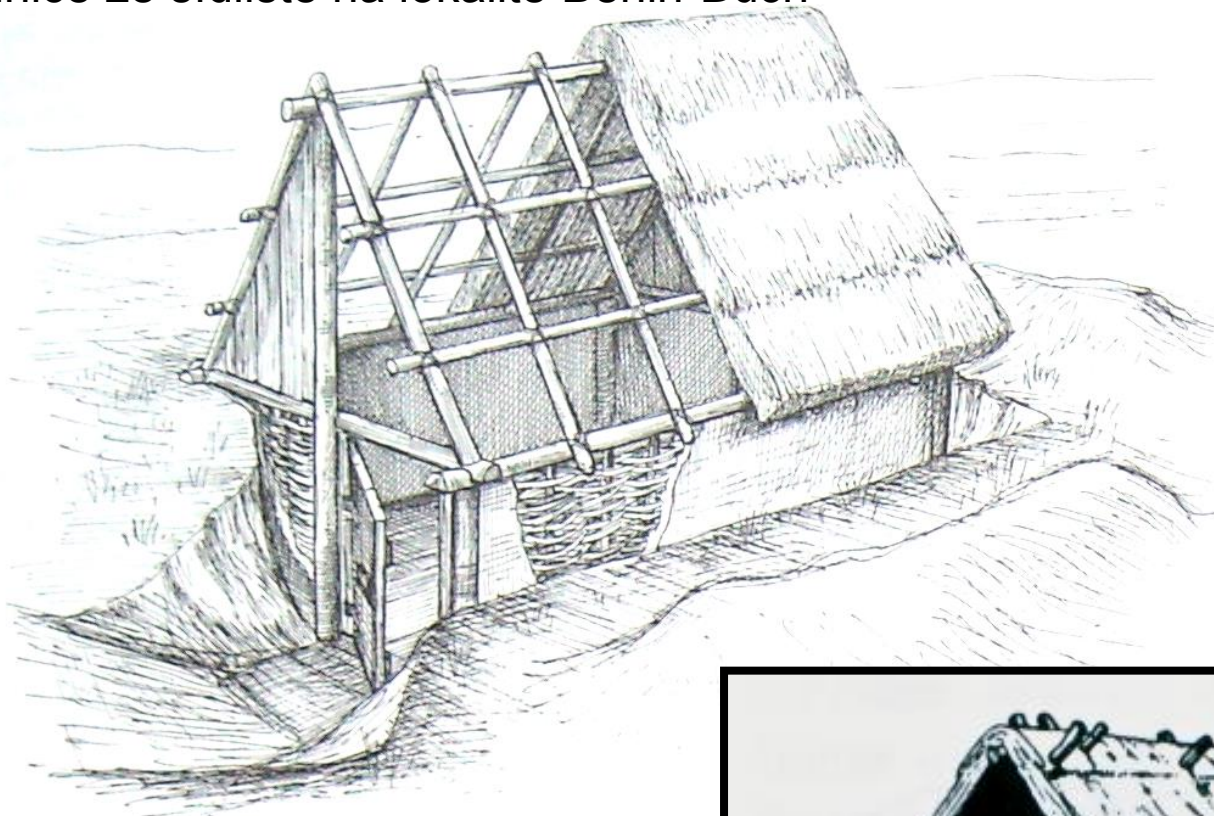
?zemnice/sýpky?

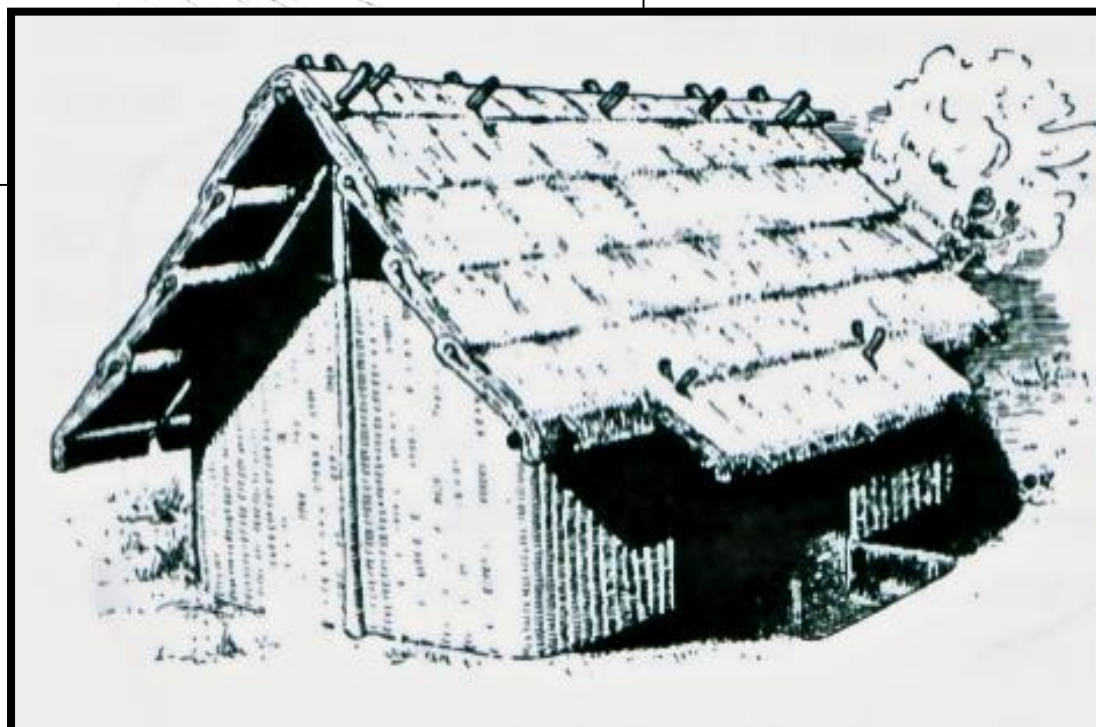
Niobé

Zemnice ze sídliště na lokalitě Berlin-Buch

odlišnosti od římských vyobrazení

Násilí na ženách a dětech páchané římským vojskem
tažení za vlasy - řecká tradice (Řekové x Amazonky)
Ponížení - znásilnění (?)

naivita a nezkušenost ml. dívky
(taneční krok, smyslné naklonění hlavy)

x

spokojený pohled legionáře

Podle **P. Zankera** ženy v rámci propagandy představují štvanou zvěř která patří vítězům.

Zbroj:

TS

A

B

C

D

Obr. 3 Obranné zbrane – pancier: krúžkový (A), šupinový (B), pásový (C) a s naznačeným svalstvom (D) na scénach Trajánovho stúpu (C; podľa Cichorius 1896-1900) a stúpe Marka Aurélia (A, B, D; podľa Petersen 1896).

LH

LSq

LSeg

podle E. Hrnčiarika a J. Ulického

IV. volná plastika a portréty

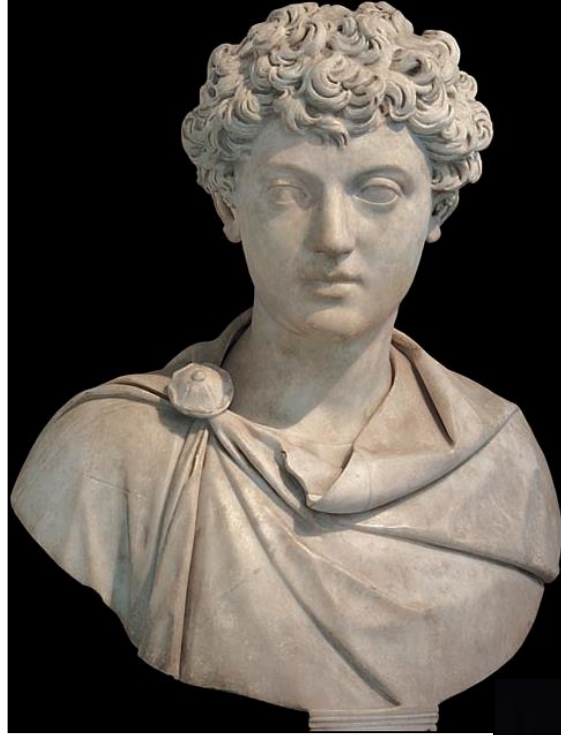
Marcus Aurelius (161-180)

mladý Marcus Aurelius (M Capitolino)

Portrét vznikl mezi léty **138-140**.

věk kolem 16-17 let

- zdrženlivý úsměv
- široká víčka
- plné rty
- kučery vlasů spadající na uši.

Portréty **Antinoa** jako vzor.

Věk kolem 20-25 let

- patrné jemné vousy
- štíhlejší tvář
- výraznější pohled

datace: **147**

Marcus Aurelius, as Caesar, Aureus. **145 AD**. AVRELIVS
CAESAR AVG PII FIL COS II, / HILARITAS, Hilaritas standing
facing, head left, holding palm & cornucopiae

170

filosof na trůně

- uměřenost
- přemýšlivost
- rozvaha
- zodpovědnost
za stát

170-180

161 - nástup na trůn (40 let)

Na pozdních portrétech jsou patrné nevýrazné vrásky na čele a kolem očí, váčky pod očima.

oproti portrétům **Hadrianovým a Antonina Pia** jsou doloženy znaky stárnutí.

Stylová návaznost na portréty Antonina Pia (propaganda).

Výraznější rozdíl mezi obličejem a masou vousů a vlasů

zlacení

175

jediná kompletní kovová jezdecká socha antiky

Jezdecká socha (Kapitolské náměstí)

"jako socha **Constantina Velikého** byla zachována". **Císař vítězí nad barbary** - prosíc před kopyty koně. Gesto: pozdrav-clementia (shovívavost vůči barbarům).

Dominance: mocenská i morální

Marcus Aurelius AV Aureus. Rome, AD 173-174. MANTONINVS AVG TR P XXVIII, laureate, draped and cuirassed bust right, seen from behind / IMP VI COS III

Lucius Verus (161-169)

malý Lucius Verus

- výrazný nos

- oči blízko u sebe

vznik: 138-140

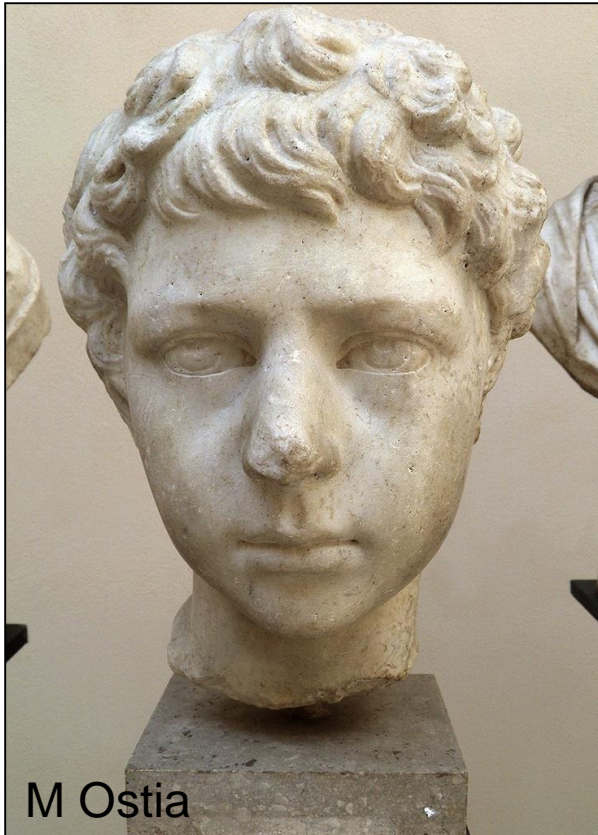
věk kolem 10 let

mladý Lucius Verus

typický vysoký účes - nízké čelo

věk kolem 20 let

M Wien

10/7. O své plavé vlasy prý pečoval tak přehnaně že si na ně sypal zlatý prach, aby ještě více zářily, když na ně dopadalo světlo, VV/HA

M Atheny

Portréty v době vlády (161 -169)

- světelné kontrasty obličej - účes - vousy
 - dlouhé vousy, tenký knír
 - optimistický, méně přemýšlivý vzhled
- hlavní typ (typ IV)

MM New York

Lucius Verus, aureus. 164 AD. L VERVS AVG ARMENIACVS, **REX ARMEN DAT**
TR P III IMP II COS II,

Commodus (180 - 192)

mladý Commodus, 175-177

podobá se na svého otce
těžká víčka, oválná hlava

nově: svěšené koutky a výrazný nos

**Nový Marcus Aurelius - úmyslná návaznost
dědic trůnu.**

M Capitolino

od 16 spoluvládce - příprava na vládu

Commodus, as Caesar, AV Aureus. 175-176 AD.
COMMODVS CAES AVG FIL GERM SARM, /
ADVENTVS CAES

Úmyslná návaznost na otce.

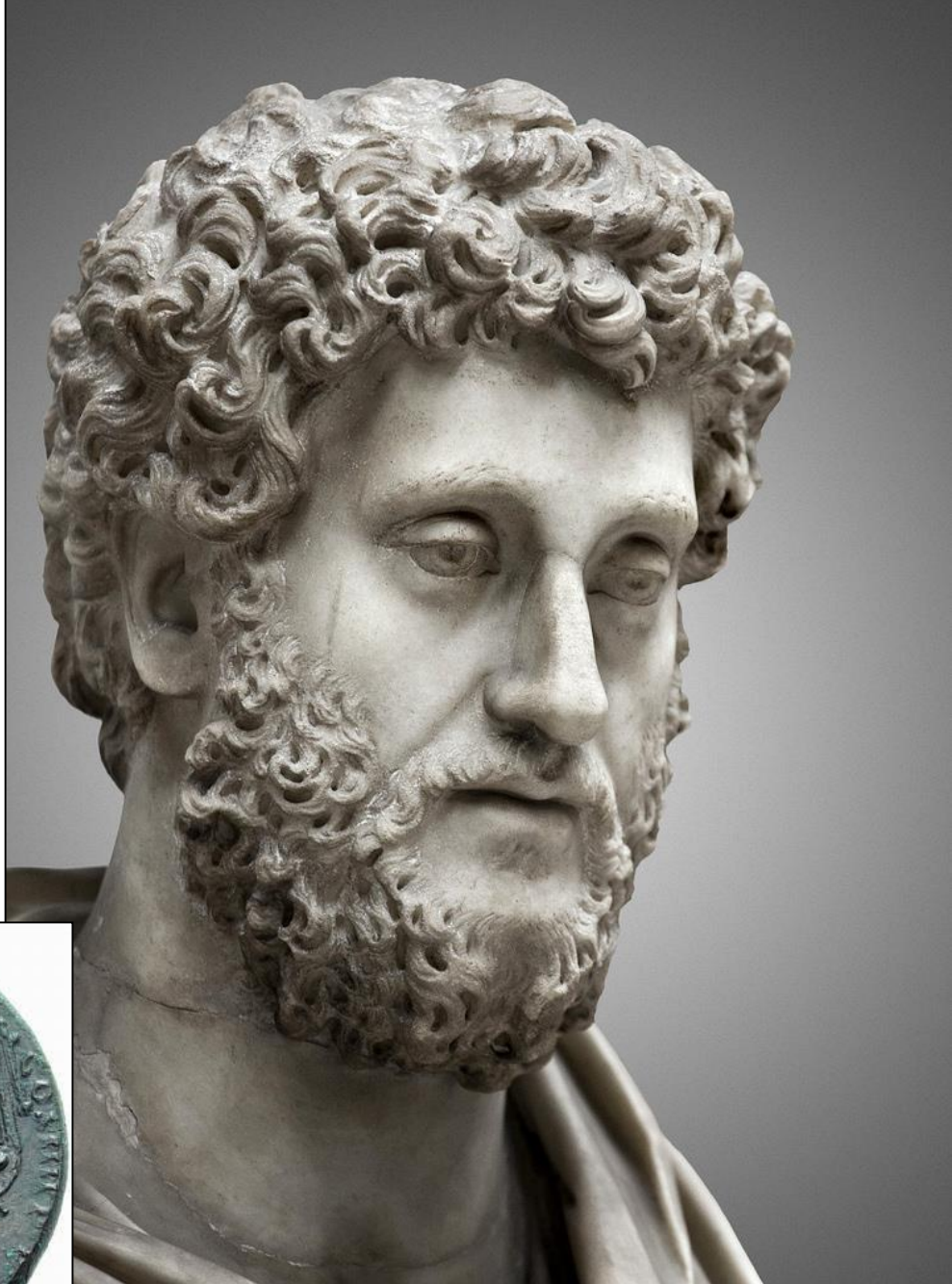
problém rozpoznání

8 typů portrétů od mládí po konec vlády.

192 - Damnatio memoriae

Septimius Severus - rehabilitace
(proto mnoho portrétů)

Commodus AE medallion, Rome, AD 184-185. 49.52 g. M COMMODVS ANTONINVS AVG PIVS BRIT, / PM TR P X IMP VII COS III PP legend, Victory seated right on arms, holding branch and shield inscribed VICT BRIT, trophy to right.

Commodus jako Hercules Romanus

- vítěz, bůh na zemi (globus)
- jablka ze zahrady Hesperidek - nesmrtelnost
- porážka barbarů - Amazonka
- hojnost v říši - rohy hojnosti

Senát C. prohlásil novým Herculem.
Řím přejmenován na Colonia Commodiana

Commodus. Bimetallic Medallion. AD 192. L
AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG PIVS
FELIX, / HERCVLI ROMANO AVG P M TR P
XVIII COS VII P P, Commodus as Hercules,
nude, standing facing, looking right, resting right
hand on club set on ground, and left on left rear
paw of the slain Nemean Lion on ground.

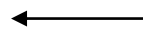
190-192

Císařovny a císařská rodina

13 dětí
Titul Augusta
často zobrazována
jako Venuše - Fecunditas

Faustina těsně po
sňatku (146)

dívčí rysy (17 let)

Inspirace portréty
císařovny **Sabiny**
(řecké ohlasy).

162-176

kulatější tváře
silnější brada

Faustina Minor (130-177) M Capitolino
obloukovité obočí, těžká víčka
smyslné rty. Účes je tvarován do obloučků
s rozčísnutím nad čelem

Lucilla (148/150-182)
dcera Faustiny Minor
a Marca Aurelia
manželka **Lucia Vera** a
Tiberia Claudia Pompeiana

Lucilla, AV aureus. AD 164-169, 7.21 g. LVCILLA
AVGVSTA, / FECVNDITAS, Fecunditas (or Lucilla) seated
right, holding a child on her lap; a young girl before her.

164-
svatba s LV

titul Augusta

164

8. Lucilla, Rom. 164.

Po nevydařeném spiknutí proti
Commodovi popravena ve vyhnanství na Capri.

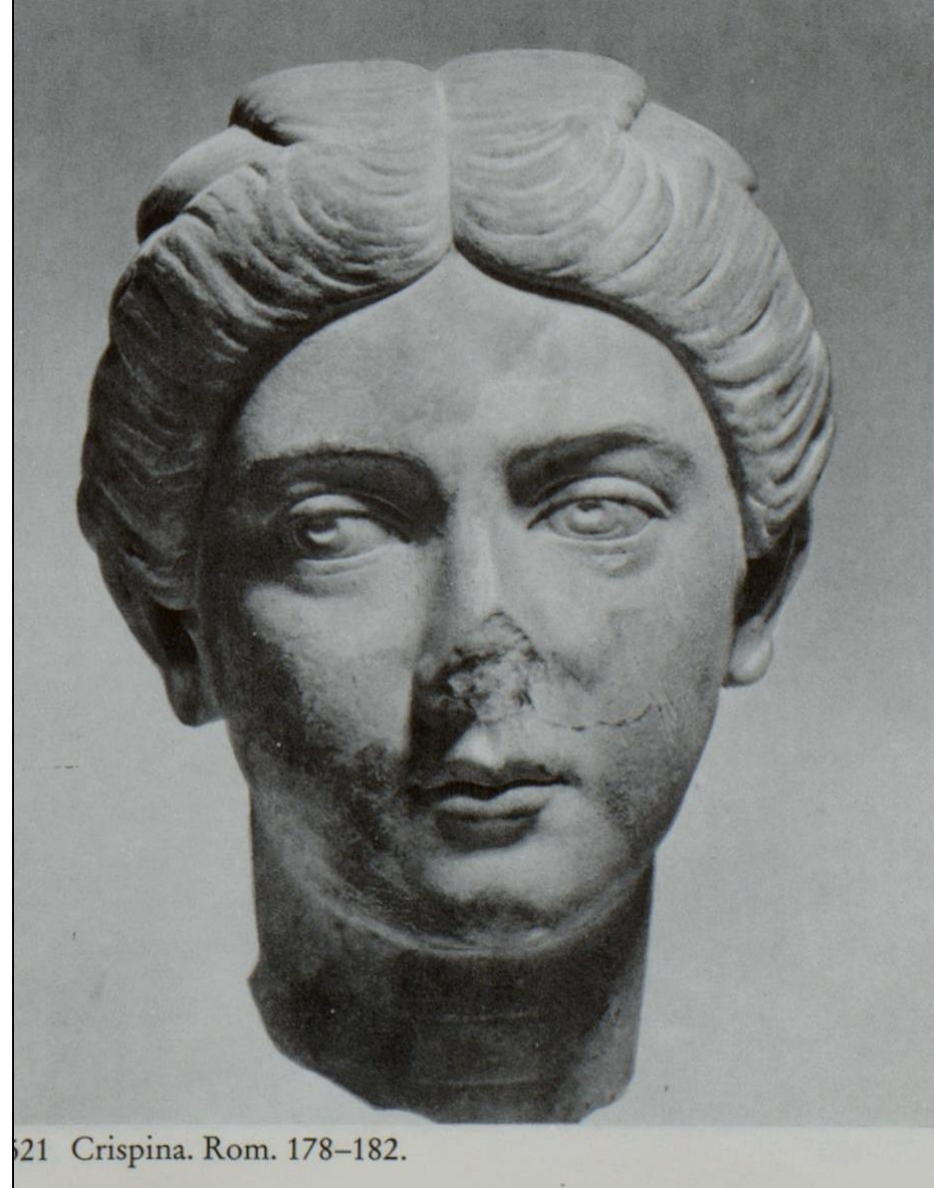
Bruttia Crispina

164 – 191

- zámožná a slavná senátorská rodina-
- 178 manželství s **Commodem**.

oválná tvář
malé rty
výrazný drdol

Popravena ve vyhnanství na Capri.

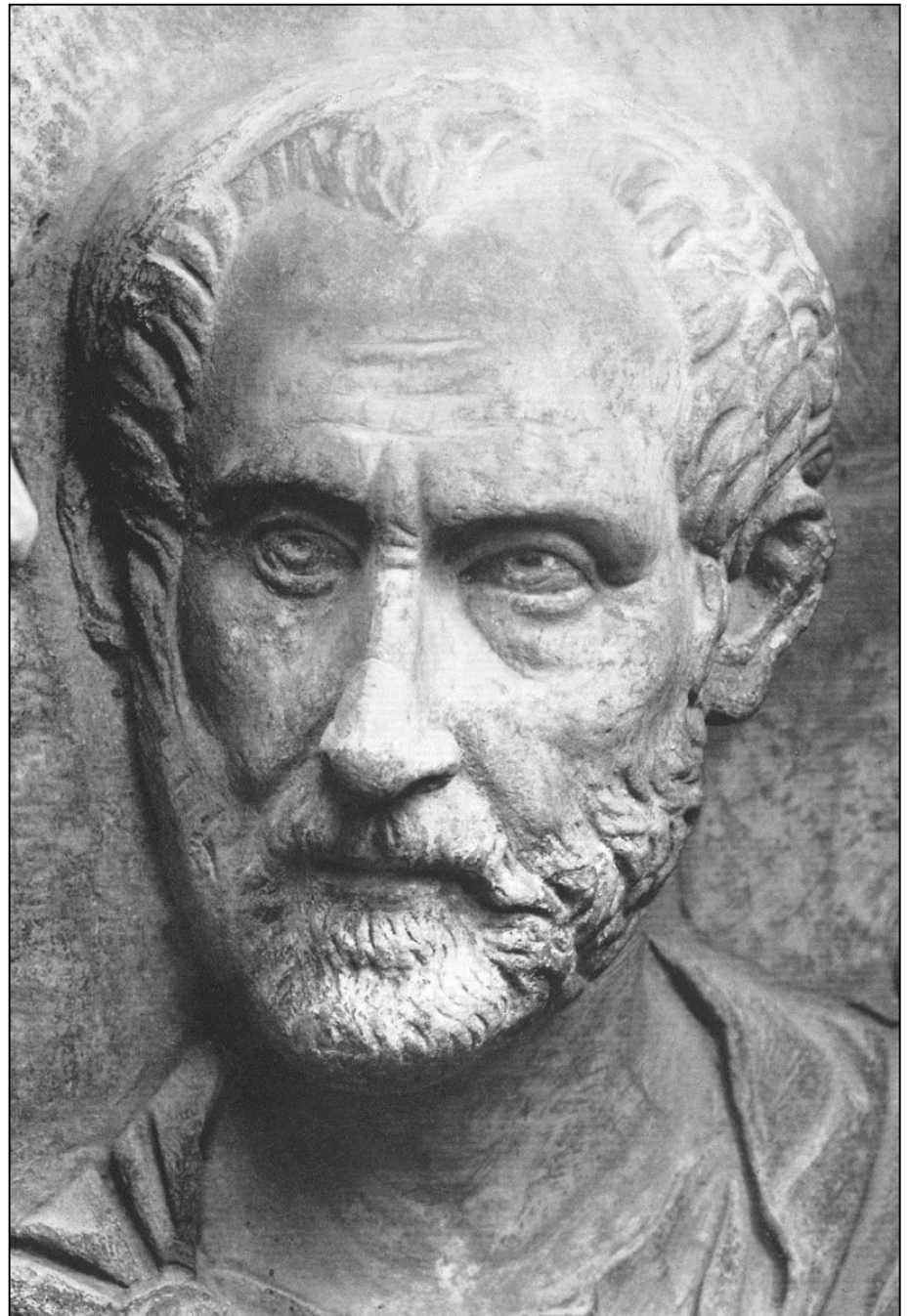
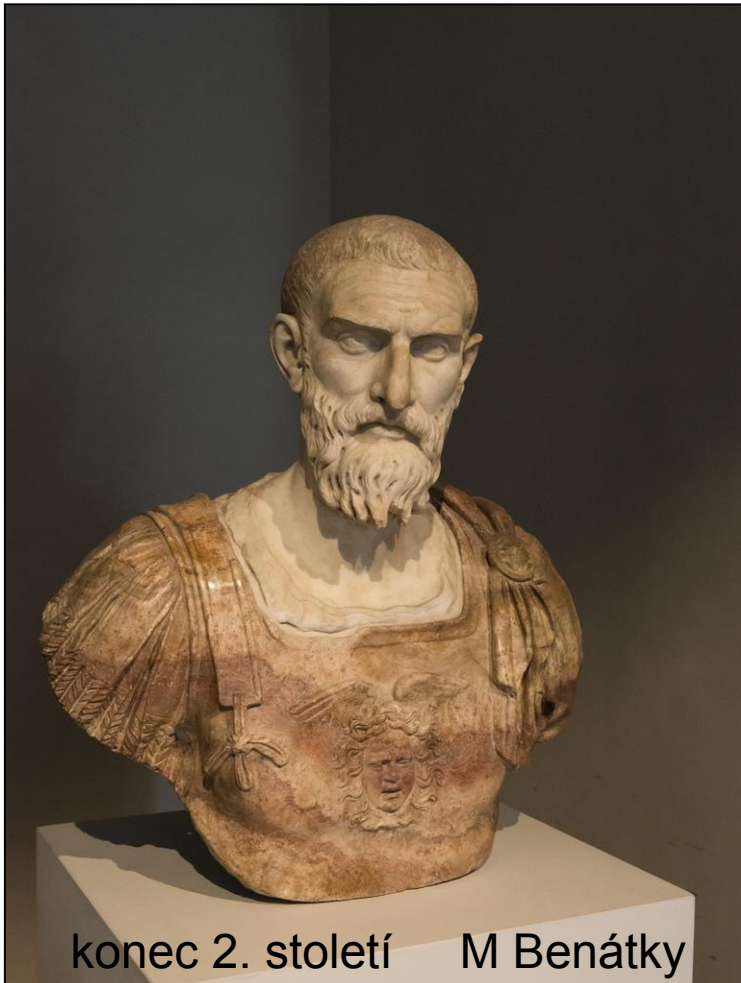

Crispina. AV Aureus (7.26 gm). CRISPINA AVGVSTA, VENVS F-ELIX, Venus seated left, holding Nike, who holds an open wreath in both hands, in extended right hand, sceptre in left; dove tanding left under sea

Tiberius Claudius Pompeianus

(125 – 193), homo novus - syrského původů, jeho otec jezdec. Druhý manžel Lucilly.

senátor, consul, přední velitel, rádce MA
Několikrát odmítl císařský titul.

Po Commodově smrti

Publius Helvius Pertinax (126-193)

císař 193

syn propuštěnce

kariéra: od centuriona, senátora,
městského prefekta, consula po císaře

Pertinax Aureus. 193 AD. IMP
CAES P HELV PERTIN AVG,/
PROVID DEOR COS II

???
autenticita

Didius Julianus,

po Pertinakově smrti podplatil pretoriánskou gardu
193

Didius Julianus, 193, Aureus, Rome, AV 7.25 g. IMP CAES
M DID – IVLIAN AVG, Rev. RECTOR – ORBIS Julianus
standing l., holding globe and roll.

V. Soukromý portrét

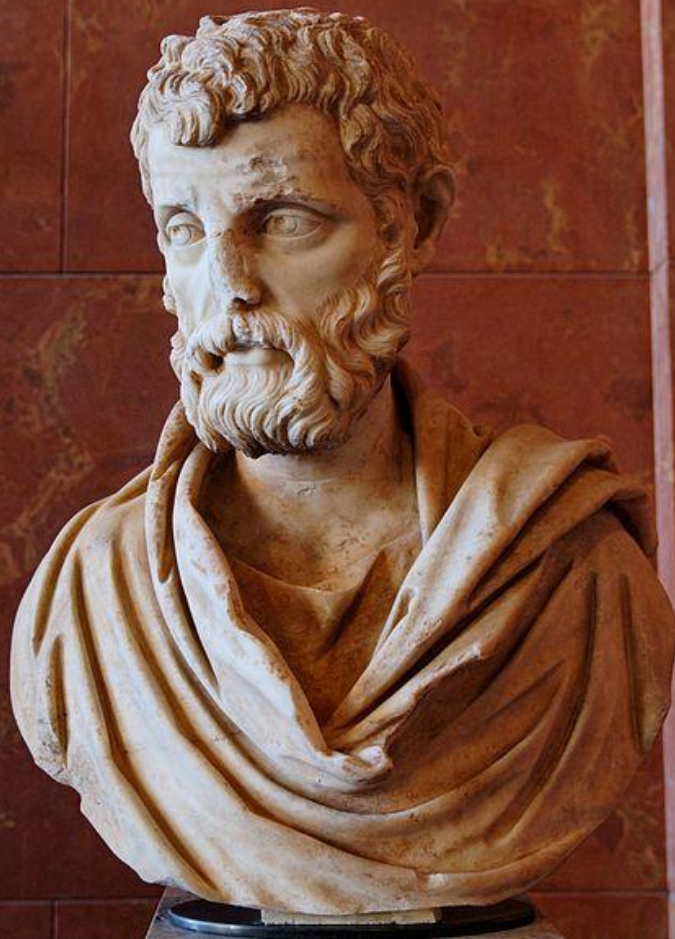
- menší míra idealizace (vrásky, úsměv)
- technika a móda vychází z císařských vzorů
- individuální prvky

tzv. Rhoemetalkes 200-210
idealizace - "bosporský aristokrat"

neznámý muž 160-180
nezvyklý účes

Štít sacella augustálů v **Misenu** - donátoři
L. Laecanius Primitivus a Cassia Victoria, 160.

přímá inspirace časnými císařskými portréty
Marca Aurelia a Faustiny Minor.

Herodes Atticus (101-177)
consul, athénský sofista
a mecenáš, přítel M. Aurelia

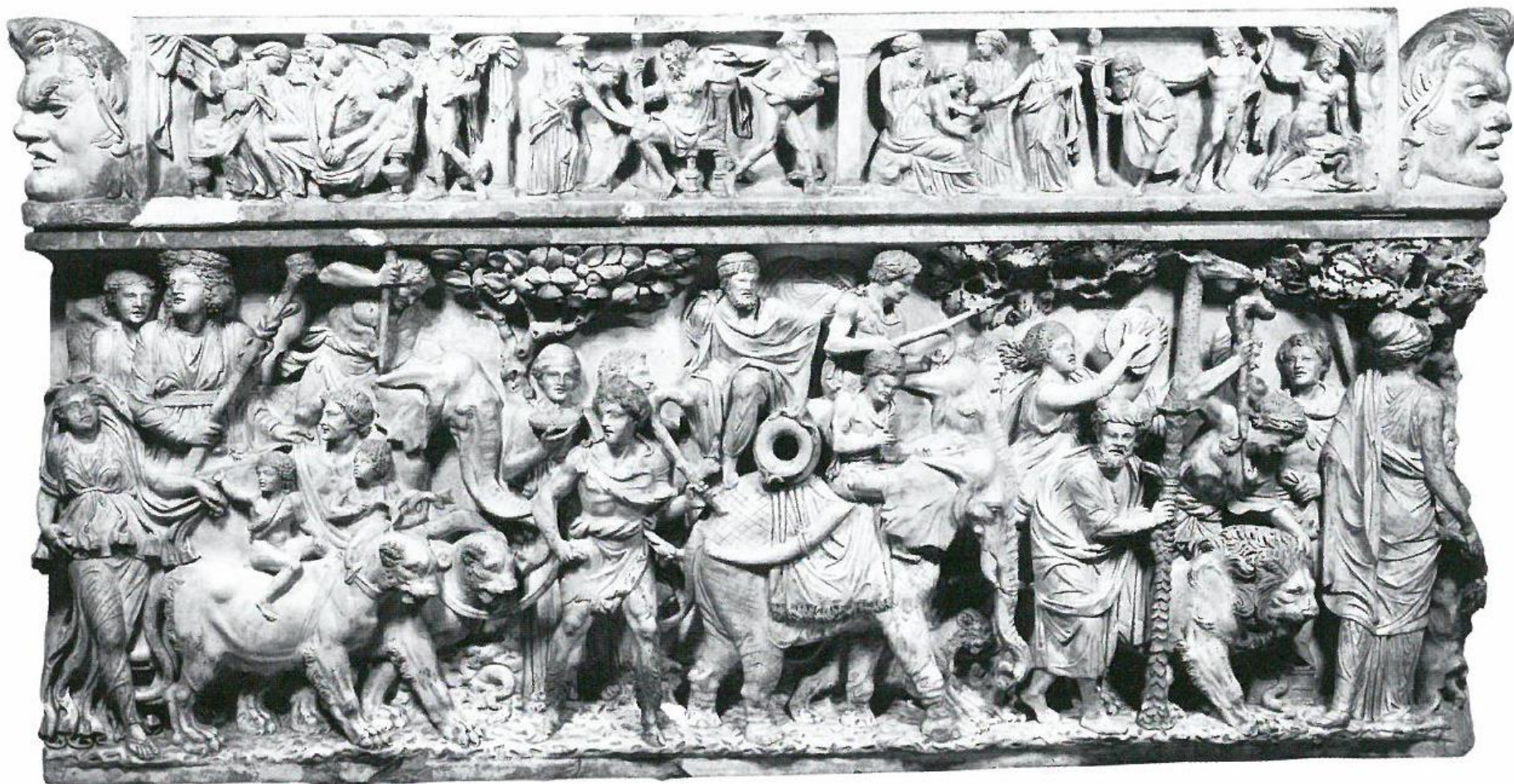
VI. sarkofágy II

Hercules a jeho 12 prací, 170

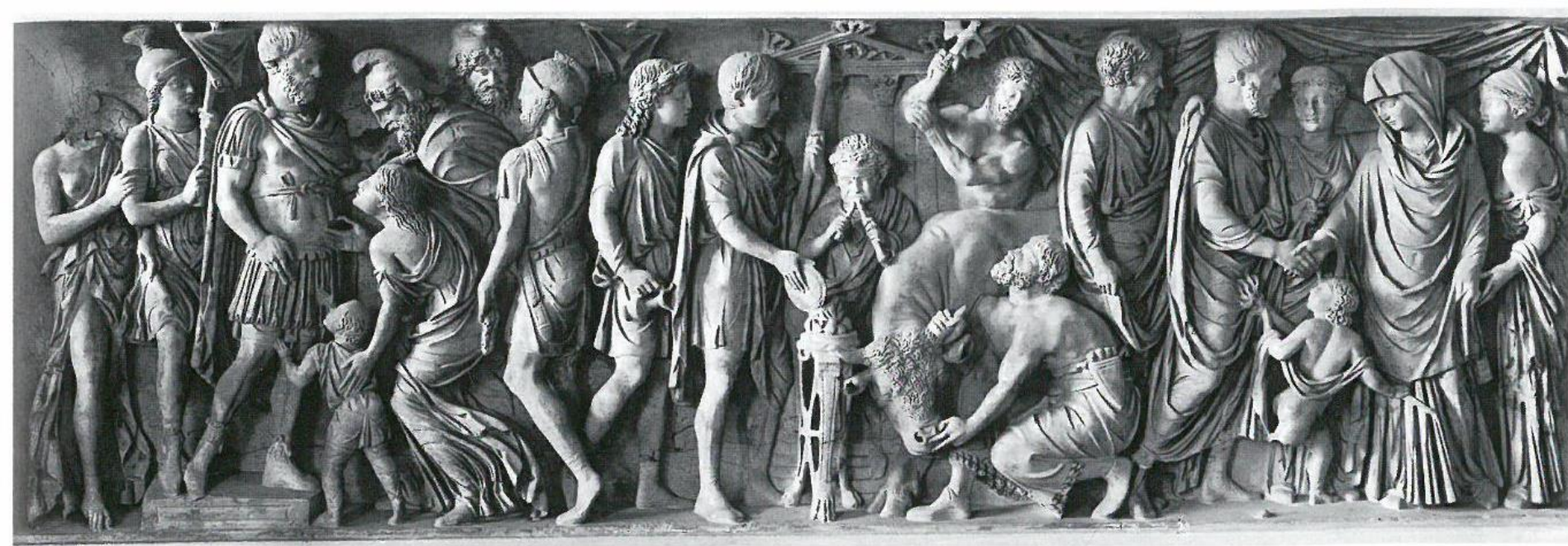
po zdolání 12 úkolů (virtus) - přijetí na Olymp - nesmrtelnost

Palazzo Ducale - Mantua

8.31 The Indian triumph of Bacchus, sarcophagus. c. AD 180. Marble. Height 3ft 3ins (99.1cm). Walters Art Gallery, Baltimore, Maryland

Dionýsovský sarkofág - Dionýsův indický triumf

8.30 Scenes from the life of a Roman general, sarcophagus. Late second century AD. Marble. Height 2ft 9½ins (85.1cm). Museo di Palazzo Ducale, Mantua

pseudobiografický sarkofág - scény ze života římského generála, pozdní 2. století

virtus - clementia - pietas

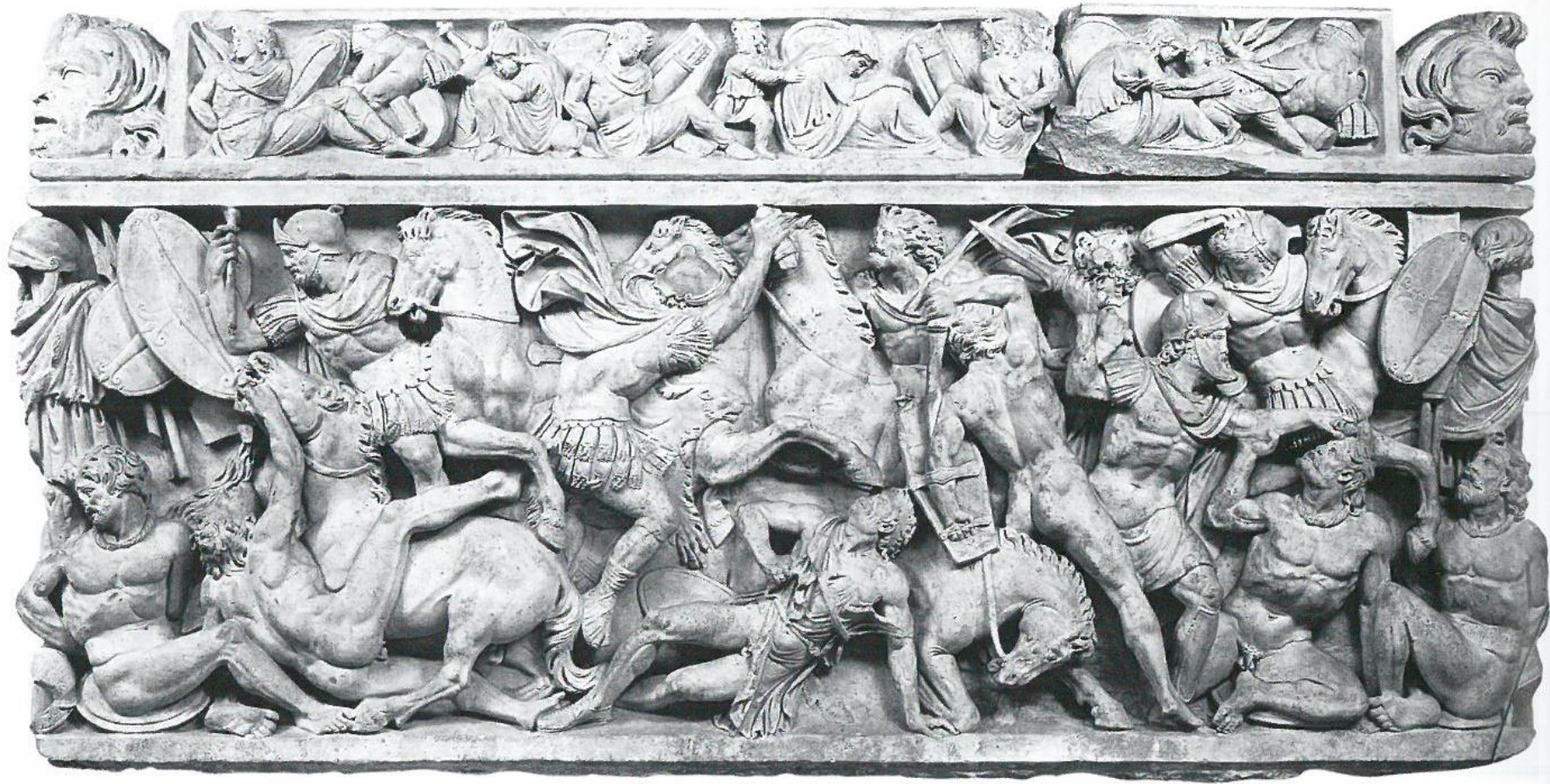
Victoria, Virtus

oběť na Kapitolu
úspěch na bojišti
šťastný návrat

manželství -
dextrarum iunctio

Palazzo Ducate, Mantua

Iuno/Concordia

8.29 A battle between the Romans and Gauls, the so-called Ammendola Sarcophagus. AD 160–170. Marble. Height 4ft 1in; length 6ft 11ins (1.24 × 2.11m). Museo Capitolino, Rome

bitva mezi barbary (Galy) a Římany (Řeky)
ohlasy helénistického umění, 160-170

relief boční strany sarkofágu z **Portonaccia**, okolo 180-190

výjev z víka sarkofágu z Portonaccia

motiv: laskavosti a milostivosti - clementia

význam:

a) oslavit vojevůdce jako člověka

Bitevní scény oslavují

a) statečnost velitele - virtus

b) v přeneseném slova smyslu také jeho životní úspěchy a vítězství v soukromém životě.

Inspirace sloupem císaře M. Aurelia.

Pohřební portréty - malby na dřevě a plátně

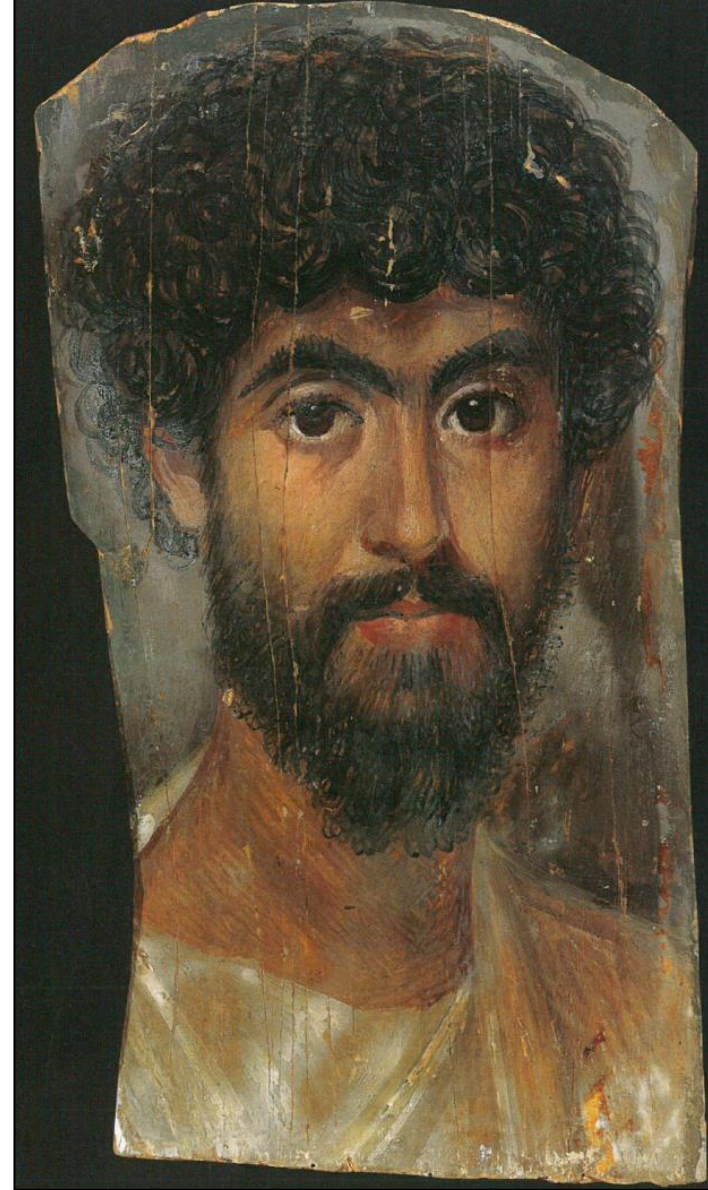
Desky překrývaly hlavy mumii.

portrét Serapidova
kněze z Arsinoe
138-160

160-170
portrét muže
z Arsinoe

portrét dámy z Philadelphie
160-190

Závěry

- Období vlády **Antonina Pia** - rozvíjení hadrianovského odkazu. Návaznost na augustovskou tradici.
- Období vlády **Marca Aurelia a Lucia Vera** - u vybraných památek patrný nástup expresivních prvků pro vyjádření císařské propagandy.
- Koexistence exprese a klidu - klíčová je funkce památky.
- Důraz na kontrastnost masa vousů a vlasů x hladké tváře - používání vrtáků.
- Snaha o zachycení vnitřního života.
- Výrazové prostředky zrcadlí stav říše a společnosti.
- **"od zlatého věku k období nestability"** - postupný ústup idealizace a nárůst citovosti/exprese. **Ponížení barbarů, soucit s prosebníky.**
- Ohlas bojů s barbary ve funerálním umění.
- Obliba **eschatologické tematiky - víra ve znovuzrození.**

studijní literatura

- povinná:

Hrnčiarik, E. 2015: Rímské umenie I. Rímsky portrét. Trnava.

Hvězdová, K. 2009: Architektonické motivy v reliéfní výzdobě římských sarkofágů. rkp. mgr. diplomové práce uložené na FF MU. Brno.

Klečková, P. 2010: Konstatinův oblouk v Římě. rkp. mgr. diplomové práce uložené na FF MU. Brno.

Kleiner, F. S. 2010: A History of Roman Art. Enhanced Edition. Boston.

Ramage, N. H. – Ramage, A. 2015: Roman Art. Romulus to Constantine. Upper Saddle River.

Rzymanová, B. 2008: Sloup Marka Aurelia - jeho výzdoba a její výpovědní hodnota. rkp. mgr. diplomové práce uložené na FF MU. Brno.

Tuck, S. L. 2015: A history of Roman art. Chichester, West Sussex.

Turčan, V. (ed.) 2014: Stĺp Marca Aurelia a stredné Podunajsko. Zborník SNM - Archeológia supp. 8. Bratislava.

-volitelná:

Andreae, B. 1999: Die Römische Kunst. Freiburg-Basel-Wien.